

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ТКАЧУК КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
менеджменту та поведінкової
економіки, д.е.н., професор
О.А. Дороніна
«_____» _____ 2024 р.

**РОЛЬ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Спеціальність 232 Соціальне забезпечення
ОП «Соціальне підприємництво»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
М. О. Кримова, доцент
кафедри менеджменту та
поведінкової економіки,
канд. екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: ____/____/_____
бали / за шкалою ЄКТС / за
національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Ткачук К. О. Роль неприбуткових організацій в розвитку соціального захисту населення України. Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення», Освітня програма «Соціальне підприємництво». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній (магістерській) роботі розглянуто теоретичні засади діяльності неприбуткових організацій у сфері соціального захисту населення України. Досліджено сучасний стан та тенденції розвитку цих організацій, їх взаємодію з державними структурами та бізнесом. Проаналізовано міжнародний досвід, що може бути адаптований до умов України. Визначено основні проблеми, які обмежують ефективність діяльності неприбуткових організацій, та запропоновано рекомендації щодо їх вирішення.

Ключові слова: неприбуткові організації, соціальний захист, вразливі групи, міжнародний досвід, соціальна політика, Україна.

76 с., Табл. 8, Рис. 10. Бібліограф.: 83 найм.

Tkachuk K. O. The role of non-profit organizations in the development of social protection of the population of Ukraine. Specialty 232 "Social Security", Educational Program "Social Entrepreneurship". Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2024.

The qualification (master's) thesis explores the theoretical foundations of non-profit organizations in the field of social protection for the population of Ukraine. It examines the current state and trends of these organizations, their interaction with state structures and businesses. International experience, adaptable to Ukraine, is analyzed. Key problems hindering the effectiveness of non-profit organizations are identified, and recommendations for addressing them are provided.

Keywords: non-profit organizations, social protection, vulnerable groups, international experience, social policy, Ukraine.

76 p., Tables 8, Figures 10. Bibliography: 83 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЛІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАХИСТІ.....	8
1.1. Теоретико-категорійний апарат дослідження ролі неприбуткових організацій у соціальному захисті.....	8
1.2. Еволюція розвитку неприбуткового сектору в Україні.....	11
1.3. Функції держави у сфері соціального захисту та роль неприбуткових організацій в цьому процесі.....	19
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	24
2.1. Аналіз стану розвитку неприбуткових організацій в Україні.....	24
2.2. Приклад Товариства Червоного Хреста України проєкт «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»...	35
2.3. Аналіз проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування» за реалізації Червоний Хрест Україна	52
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	56
3.1. Заходи щодо посилення співпраці держави, бізнесу та неприбуткового сектору в сфері розвитку соціального захисту.....	56
3.2. Напрями розвитку системи оцінювання неприбуткових організацій з метою підвищення якості послуг.....	59
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної (магістерської) роботи. В Україні соціальний захист окремих категорій населення, таких як люди з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, безробітні та пенсіонери, залишається на недостатньому рівні. Це вимагає розробки дієвих механізмів для покращення соціальної підтримки. Обмеженість бюджетних ресурсів і проблеми в управлінні нерідко знижують ефективність соціальних програм. У таких умовах неприбуткові організації стають важливим інструментом у забезпеченні соціального захисту. Їхнє залучення сприяє раціональнішому використанню ресурсів і забезпеченню адресної підтримки для вразливих груп населення.

Нерівномірний доступ до соціального захисту може поглиблювати соціальну нерівність і вразливість населення. У цьому контексті неприбуткові організації виконують роль посередників, забезпечуючи рівні можливості отримання соціальних послуг для всіх верств суспільства.

Аналіз останніх досліджень. У дослідженнях І.В. Басак, З.І. Галушки, В.О. Геєця, І.Л. Загребельної, Н.О. Ігнатович, І.С. Каменко та інших висвітлено вплив соціальної інфраструктури на якість життя населення та її значення для соціально-економічного розвитку держави. О.М. Воронова та М.О. Круглик акцентують на важливості доступності соціальної інфраструктури для всіх верств населення, зосереджуючи увагу на стратегічних підходах до її управління. І.Г. Науменко досліджує роль соціальної інфраструктури у зміцненні громад в умовах військових конфліктів і наголошує на потребі впровадження інноваційних методів управління. Зарубіжні науковці (Дж. Сміт, Л. Джонсон) підкреслюють значення адаптивного управління соціальною інфраструктурою для сталого розвитку громад. Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання розвитку соціальної інфраструктури в умовах війни та післявоєнного відновлення України, що потребує нових підходів і рішень.

Метою кваліфікаційної (магістерської) роботи є вивчення ролі неприбуткових організацій у сфері соціального захисту населення України та оцінка їхнього впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Основними завданнями кваліфікаційної (магістерської) роботи є:

дослідити теоретико-категорійний апарат дослідження ролі неприбуткових організацій у соціальному захисті;

визначити та сформулювати еволюцію розвитку неприбуткового сектору в Україні;

розглянути роль неприбуткових організацій у сфері формування державного механізму соціального захисту;

проаналізувати стан розвитку неприбуткових організацій в Україні;

здійснити оцінку наявних підходів та проєктів, що реалізуються неприбутковими організаціями в Україні;

дослідити ступінь участі міжнародних організацій в формуванні системи соціального захисту в Україні;

розробити комплекс пропозицій щодо посилення співпраці держави, бізнесу та неприбуткового сектору в сфері розвитку соціального захисту;

запропонувати заходи щодо розвитку системи оцінювання неприбуткових організацій з метою підвищення якості послуг.

Об'єктом дослідження є система соціальної підтримки вразливих груп населення України виступає об'єктом.

Предметом дослідження є роль та механізми впливу неприбуткових організацій на підвищення ефективності системи соціального захисту.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної (магістерської) роботи використовувалися різні теоретичні та прикладні методи. Зокрема, системний аналіз і соціологічні методи застосовувалися для вивчення діяльності неприбуткових організацій у сфері соціального захисту та їхнього внеску в розв'язання актуальних проблем населення.

Метод порівняння використовувався для аналізу міжнародного досвіду залучення неприбуткових організацій до соціальних програм, що дозволило

визначити ефективні підходи, які можна адаптувати в Україні. Статистичні методи допомогли оцінити вплив неприбуткових організацій на якість і доступність соціальних послуг для різних верств населення.

Методи узагальнення, синтезу та логічного аналізу були використані для розробки рекомендацій, спрямованих на покращення взаємодії між неприбутковими організаціями та державними структурами, а також на підвищення ефективності реалізації соціальної політики.

Інформаційною базою дослідження стали роботи вітчизняних і закордонних науковців, які вивчають роль неприбуткових організацій у соціальній сфері, їхній вплив на соціальну політику та економічний розвиток.

До статистичної бази дослідження увійшли дані Державної служби статистики України, аналітичні звіти вітчизняних і міжнародних організацій, що оцінюють діяльність неприбуткових організацій, а також результати соціологічних досліджень, присвячених ефективності їх роботи у сфері соціального захисту населення.

Використано нормативно-правові акти України та міжнародні документи, що регулюють діяльність неприбуткових організацій, а також інформацію з офіційних звітів і аналітичних матеріалів профільних міністерств та громадських організацій. Додатково проаналізовано дані інтернет-платформ, які висвітлюють реалізацію соціальних програм за участю неприбуткових організацій.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання розроблених рекомендацій для підвищення ефективності діяльності неприбуткових організацій у сфері соціального захисту населення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснено комплексний аналіз ролі неприбуткових організацій у сфері соціального захисту в умовах децентралізації в Україні. Виявлено основні проблеми та розроблено пропозиції щодо механізмів залучення неприбуткового сектору для вирішення питань соціального захисту.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження апробовано на IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет- конференції «Управління ресурсами забезпеченням господарської діяльності підприємства реального сектору економіки», м. Полтава, 14 листопада 2024р. « Вплив неприбуткових організацій на розвиток системи соціального захисту в Україні».

Структура кваліфікаційної роботи. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінки, які включають вступ, три розділи, висновки з пропозиціями та список використаних джерел із 83 найменувань. Зібраний і опрацьований матеріал представлено у вигляді 8 таблиць та 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАХИСТІ

1.1 Теоретико-категорійний апарат дослідження ролі неприбуткових організацій у соціальному захисті

Розвиток соціальної сфери є важливим компонентом сталого розвитку суспільства. У цьому контексті неприбуткові організації (НПО) відіграють ключову роль, забезпечуючи підтримку вразливих категорій населення та сприяючи вирішенню соціальних проблем. Їх діяльність є невід'ємною частиною системи соціального захисту, особливо в умовах, коли державні ресурси є обмеженими.

Неприбуткова організація (НПО) - це організація, яка працює на благодійні чи громадські цілі та не має на меті здобуття прибутку для своїх власників чи засновників. Головною метою діяльності неприбуткових організацій є задоволення потреб спільноти чи розвиток суспільства в цілому [6, 7]. Діють з метою сприяння соціальному самозабезпеченню громадян та виконання інших завдань, що визначені їх статутами на підставі законів про неприбуткові організації. Їхні функції можуть включати різні завдання та напрямки діяльності, розглянемо рисунок 1.1

Неприбуткові організації відрізняються між собою специфікою підходів до роботи. Тим часом як деякі виконують суто лобістські функції, інші адмініструють повномасштабні проєкти та керують програмами. Згідно з міжнародною класифікацією, виділяють кілька методів роботи міжнародних НУО. Основні з них — це консультування та управління проєктами. Багато міжнародних НУО мають консультаційні погодження з агентствами ООН у певних сферах діяльності. Наприклад, організація «Інформаційна мережа третього світу» (Third World Network) має статус консультанта в рамках «Конференції з розвитку торгівлі» (Conference of Trade and Development, UNCTAD), а також статус в рамках «Економічної й соціальної ради ООН»

(UN Economic and Social Council, ECOSOC). Якщо в 1946 році тільки 41 НУО мала такий статус ECOSOC, то в 2003 році їх вже було 2350 [9].

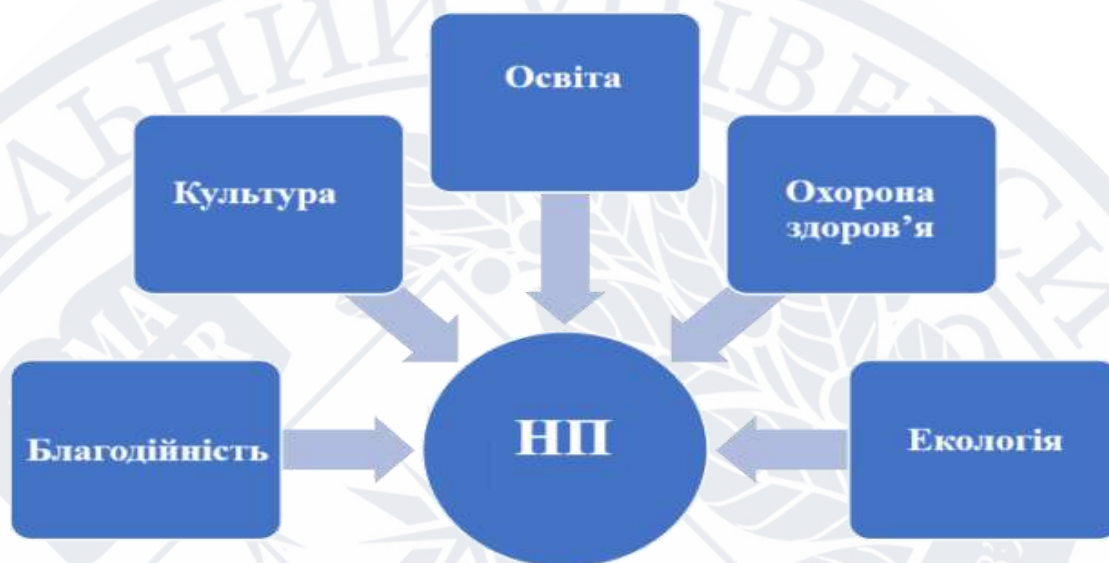

Рисунок 1.1 – Напрямки діяльності неприбуткових організацій

Джерело: Створено автором на основі [23]

Набуття статусу неприбуткової організації в Україні. Відповідно до ст. 133 «Податкового кодексу України» неприбутковою організацією визнається неприбуткове підприємство, установа чи організація для цілей оподаткування податком на прибуток, що одночасно відповідає таким вимогам: [11, 6].

- утворена та зареєстрована в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації;
- установчі документи якої (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників у розумінні Цивільного кодексу України), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб. Для цілей цього абзацу не вважається розподілом отриманих

доходів (прибутків) фінансування видатків, визначених підпунктом 133.4.2 цього пункту;

- установчі документи якої (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду, іншим юридичним особам, що здійснюють недержавне пенсійне забезпечення відповідно до закону (для недержавних пенсійних фондів), або зарахування до доходу бюджету у разі припинення юридичної особи (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення). Положення цього абзацу не поширюється на об'єднання та асоціації об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, та житлово-будівельні кооперативи;

- внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій.

- окремі винятки передбачені для бюджетних установ.

Виключення неприбуткової організації з Реєстру здійснюється на підставі рішення контролюючого органу у разі: [6,11].

- використання доходів неприбуткової організації для інших цілей, ніж утримання такої організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами;

- розподілу доходів неприбуткової організації або їх частини серед засновників, членів такої організації, працівників (крім оплати їх праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб;

- невідповідності установчих документів неприбуткової організації вимогам, встановленим пунктом 133.4 статті 133 «Податкового кодексу»;

- реорганізація (злиття, приєднання, поділу або перетворення) або ліквідація організації;

- за ініціативою неприбуткової організації.

Соціальний захист населення - це система економічних, соціальних та організаційних заходів, які спрямовані державою на забезпечення соціальної підтримки та захисту незахищених верств населення пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, багатодітних сімей та інших малозабезпечених громадян від ризику соціальної вразливості. Вона включає в себе такі аспекти, як забезпечення мінімального рівня доходу, медичне обслуговування, соціальні послуги, допомогу в періоди безробіття, пенсійні та інші соціальні виплати, а також заходи для захисту прав та інтересів громадян. Ці концепції є ключовими для розуміння ролі неприбуткових організацій у розвитку соціального захисту населення. НПО можуть бути важливими учасниками цієї системи, надаючи додаткові соціальні послуги, заповнюючи прогалини у державному соціальному захисті та сприяючи соціальній інтеграції вразливих груп населення [23].

1.2 Еволюція розвитку неприбуткового сектору в Україні

У цілому, історія неприбуткового сектору в Україні свідчить про його поступовий розвиток від перших благодійних і релігійних установ до сучасної різноманітної та професійної системи громадських організацій [27].

Варто зазначити, що становлення неприбуткових організацій в Україні було зумовлено низкою важливих передумов, серед яких значне місце займали соціальні чинники. У контексті українського суспільства соціальні передумови становлення неприбуткових організацій зумовлені потребою у створенні організацій, що займались би вирішенням соціальних, правових та екологічних проблем. Зокрема, це були організації, які допомагали окремим соціальним групам або захищали права громадян на різних рівнях, у тому числі в умовах пострадянського перехідного періоду [5,7].

Для підтвердження наведемо приклад, у період затяжної соціально-економічної кризи 1980-х роках, починає активно розвиватися «Українська Гельсінська Спілка». Саме вона була першою правозахисною організацією, створеною для боротьби за права людини та демократичні зміни в умовах

радянського режиму. Вона стала важливою для українського руху за незалежність і для розвитку громадянського суспільства після здобуття незалежності [12].

В Україні також починають виникати організації, що займаються екологічними проблемами, такі як «Зелена хвиля». Вони були спрямовані на підвищення екологічної свідомості серед населення та боротьбу з забрудненням навколишнього середовища, особливо в умовах індустріалізації та погіршення екологічної ситуації після розпаду СРСР.

Важливі були і економічні передумови переходу від централізованої економіки до ринкової. В Україні починають активно розвиватися різні неприбуткові організації, що сприяють соціальним змінам. Поява приватного бізнесу, розвиток середнього класу, а також необхідність захисту прав робітників, споживачів та підтримки певних соціальних груп стали рушійними факторами для активізації діяльності неприбуткових організацій.

Як приклад можна розглянути виникнення численних профспілки у 1990-х роках, спрямовані на захист прав працівників в умовах ринкових трансформацій. Однією з таких організацій стала «Федерація профспілок України», яка почала працювати над покращенням умов праці, боротьбою за трудові права та соціальні гарантії для громадян [46].

«Асоціація малих підприємців України», що виникла в 1997 році, стала важливим елементом підтримки підприємців. Ця організація допомагала малому бізнесу адаптуватися до ринкових умов, надавала консультаційні послуги і активно захищала інтереси підприємців на державному рівні [35].

Зв'язок між політичними передумовами, демократизацією та розвитком неприбуткових організацій (НПО) в Україні є глибоким і системним. Політична трансформація створила сприятливі умови для активізації НПО, які стали важливим елементом громадянського суспільства. З демократизацією суспільства відбувся відхід від авторитаризму, що забезпечило свободу слова, асоціацій та зібрань, дозволяючи громадянам об'єднуватися для вирішення соціально важливих питань, зокрема

моніторингу виборів, правозахисту, просвітництва та допомоги вразливим групам. Поява демократичних інституцій і прийняття законодавства, яке регулює діяльність громадських організацій, сприяли формуванню правових основ для їх функціонування, спрощуючи реєстрацію, фінансування та діяльність НПО. Багатопартійна система і прозорі виборчі процеси створили потребу в незалежних спостерігачах, консультантах і аналітичних центрах, що стимулювало розвиток організацій, орієнтованих на політичний моніторинг та просування демократичних стандартів. Інтеграція до міжнародних демократичних структур відкрила доступ до грантового фінансування та навчання від міжнародних партнерів, що дозволило НПО впливати на національні політичні процеси через адвокацію і співпрацю. Підвищення політичної свідомості населення та доступ до інформації сприяли появі організацій, які займаються захистом прав виборців, національних меншин, гендерною рівністю та екологією. Усе це дозволило НПО стати важливими посередниками між владою та суспільством, сприяючи вирішенню конфліктів, формуванню довіри до інституцій, розвитку політичної культури та побудові правової держави в Україні [27].

Наприклад, варто згадати, після проголошення незалежності України в 1991 році з'являється низка правозахисних та політичних організацій, таких як «Центр політичних студій та аналітики», що займається дослідженнями і впровадженням демократичних стандартів, та «Комітет виборців України», який активно моніторить виборчі процеси, забезпечує прозорість виборів і відстоює права громадян в умовах демократії.

У 2004 році під час Оранжевої революції в Україні велику роль у мобілізації громадянського суспільства відіграли неприбуткові організації, зокрема правозахисні групи та організації, що сприяли розвитку демократичних інститутів в країні.

Історія неприбуткового сектору в Україні є складною та багатошаровою, враховуючи турбулентні періоди в історії країни. Зазначимо деякі ключові моменти її розвитку (рис. 1.2).

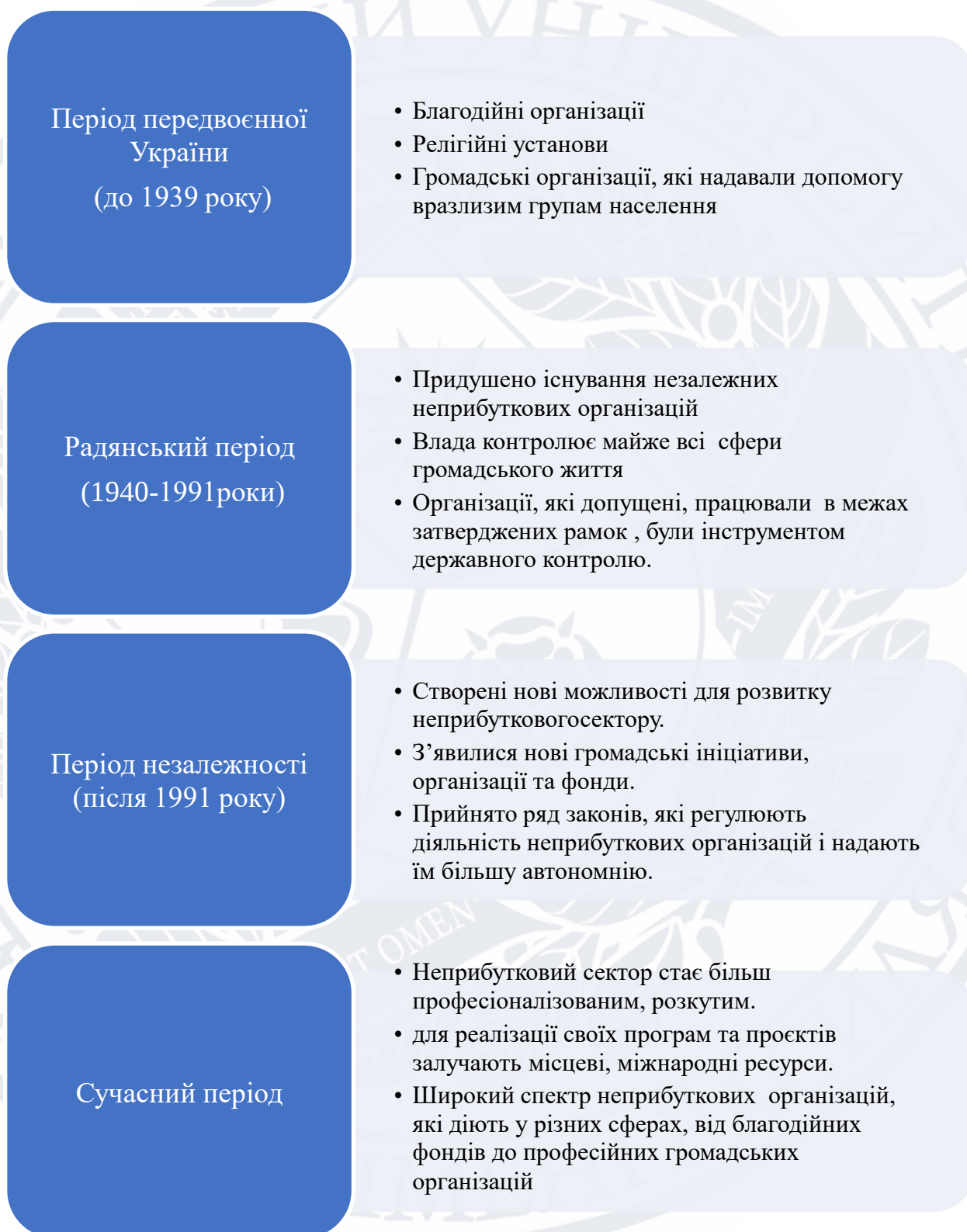

Рисунок 1.2 – Розвиток неприбуткового сектору в Україні

Виникнення перших неприбуткових організацій в Україні відбулося в кінці XIX століття, коли почали формуватися перші благодійні організації та об'єднання для захисту прав трудящих і надання допомоги малозабезпеченим. Тоді ці організації мали на меті покращення соціальних умов, підтримку освіти, охорону здоров'я та допомогу нужденним [42].

До перших неприбуткових організацій в Україні, які виникли в період передвоєнної України (до 1939 року), можна віднести:

- Товариство взаємодопомоги робітників — одна з перших організацій, створених для захисту прав трудящих і надання матеріальної допомоги малозабезпеченим. Це товариство організовувало медичні послуги, пенсії для інвалідів праці та підтримку родин, які втратили годувальника.
- Товариство охорони здоров'я — організація, яка займалася забезпеченням медичної допомоги для бідних верств населення, створенням лікарень і шпиталів, наданням допомоги хворим, які не могли дозволити собі лікування.
- Благодійні товариства для допомоги малозабезпеченим — організації, які збирали кошти для надання допомоги бідним, а також створювали притулки для дітей-сиріт і бездомних. Це були важливі інститути для підтримки найбільш вразливих груп населення.
- Освітні товариства — організації, які займалися забезпеченням доступу до освіти для бідних дітей, організовували безкоштовні школи та курси для молоді з небагатих родин.
- Товариство «Просвіта» — культурно-просвітницька організація, яка з'явилася на західноукраїнських землях, зокрема, в Галичині. Вона займалася розвитком української мови та культури, організацією лекцій, виставок, публікацією книг і журналів.

Ці організації стали важливими елементами громадянського суспільства, яке почало формуватися в Україні в кінці XIX на початку XXст., і створили основи для розвитку благодійних та неприбуткових ініціатив у майбутньому.

У Радянський період (1940–1991 роки) період діяльність незалежних громадських організацій фактично була знищена. Неприбуткові організації, які могли існувати, перебували під суворим державним контролем. Вони були інструментами пропаганди та ідеологічного впливу. Наприклад, комсомольські та профспілкові організації виконували функції, визначені владою, але не мали автономії чи незалежності. Основною рисою цього періоду стала монополізація соціальних функцій державою, що суттєво обмежило громадянське суспільство.

У період незалежності України (після 1991 року) неприбутковий сектор почав відроджуватися. У цей час створено численні нові громадські ініціативи, благодійні фонди та асоціації. Прийняття законів про громадські об'єднання та благодійну діяльність стало важливим кроком у формуванні правової бази. Наприклад, у 1992 році ухвалено Закон України «Про об'єднання громадян». Громадські організації активно почали надавати послуги, які раніше були монополією держави: соціальна допомога, захист прав людини, екологічна діяльність. У цей період суттєво збільшилася співпраця з міжнародними донорами, які надавали фінансову підтримку для розвитку ініціатив [24]. Розглянемо декілька неприбуткових організацій, які почали свою діяльність в цей період:

Фонд «Ініціатива заради майбутнього» — один із перших благодійних фондів, створених після незалежності, який займався допомогою дітям-сиротам, дітям з інвалідністю, а також підтримкою багатодітних та малозабезпечених сімей.

Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» — організація, що з'явилася в Україні на основі міжнародної мережі «Карітас». Цей фонд займається наданням допомоги нужденним, організацією програм соціальної підтримки, допомогою біженцям, розвитку освіти та медичної допомоги [12].

Центр громадянських ініціатив — неурядова організація, яка підтримує розвиток громадянського суспільства, організовує тренінги для активістів,

підтримує молодіжні та екологічні ініціативи, а також працює в напрямку зміцнення прав людини та демократії в Україні.

Громадська організація «Платформа прав людини» — займається захистом прав людини в Україні, надає правову допомогу, організовує моніторинг порушень прав людини та сприяє розвитку правової освіти серед населення.

Українська асоціація благодійників — об'єднує благодійні організації, фонди та окремих осіб, які займаються збором та розподілом благодійних коштів, організацією різноманітних соціальних проектів, націлених на покращення умов життя вразливих груп населення.

Фонд «Розвиток України» — займається підтримкою проектів у сферах освіти, культури, науки та медичних ініціатив. Фонд надає гранти для реалізації соціально значущих проектів в Україні.

Ці організації стали важливими інститутами, які сприяють розвитку громадянського суспільства в Україні, підтримують соціально важливі ініціативи, а також допомагають вирішувати проблеми різних верств населення.

В умовах сьогодення неприбутковий сектор України демонструє професіоналізацію, різноманітність і стійкість. Громадські організації залучають ресурси з місцевих, національних і міжнародних джерел, реалізуючи важливі соціальні програми. Сфери діяльності неприбуткових організацій охоплюють освіту, охорону здоров'я, екологію, права людини тощо. У сучасних умовах, зокрема під час війни, сектор стикається із новими викликами, такими як збільшення запиту на послуги та емоційне вигорання працівників. Водночас спостерігається зростання згуртованості й інноваційності в підходах до роботи. НПО активно залучають фінансування від міжнародних донорів, національних грантів і приватних пожертв, що дозволяє їм ефективніше реалізовувати свої завдання [24,27].

Неприбуткові організації відіграють важливу роль у зміцненні соціального захисту, сприянні демократичним змінам та вирішенні актуальних проблем суспільства.

Пропоную розглянути деякі з таких НПО:

- «Екологічна ліга України» — працює над захистом екології та збереженням природних ресурсів України.

- Фонд «Інтерньюс-Україна» — організація, яка займається розвитком медіа, журналістики та підтримкою свободи слова в Україні. Фонд працює над покращенням медіа-освіти, підтримкою незалежних ЗМІ та боротьбою з дезінформацією.

- Громадська організація «Центр соціальних і технологічних ініціатив» (CSTI) — працює в напрямку підтримки молодіжних ініціатив, технологічних стартапів і соціальних проектів, спрямованих на покращення умов життя в Україні.

- Всеукраїнська благодійна організація «Таблеточки» — одна з провідних організацій, що займається допомогою дітям з онкологічними захворюваннями. Вона організовує благодійні заходи, збір коштів на лікування дітей та забезпечення їх лікарськими препаратами.

- Фонд «Повернись живим» — благодійний фонд, який надає допомогу українським військовим, які беруть участь у конфлікті на сході України. Фонд збирає кошти для забезпечення військових необхідним спорядженням, медичними засобами та іншими ресурсами.

- Громадська організація «Донбас SOS» — організація, яка надає правову та гуманітарну допомогу мешканцям Донбасу, що постраждали від війни. Вона займається евакуацією, юридичним супроводом та підтримкою внутрішньо переміщених осіб.

- Фонд «СОС Дитячі Містечка Україна» — міжнародна благодійна організація, яка працює в Україні, надаючи допомогу дітям, які залишилися без батьківського піклування, через створення безпечного середовища для їхнього розвитку.

Ці організації відіграють важливу роль у підтримці різних соціальних ініціатив в Україні, від захисту прав людини до допомоги тим, хто потребує підтримки через медичні, соціальні чи військові труднощі [5, 48, 13].

Отже, історія неприбуткового сектору в Україні свідчить про його поступовий розвиток від перших благодійних і релігійних установ до сучасної різноманітної та професійної системи громадських організацій. Сьогодні неприбутковий сектор відіграє важливу роль у зміцненні соціального захисту, сприянні демократичним змінам та вирішенні актуальних проблем суспільства.

1.3 Функції держави у сфері соціального захисту та роль неприбуткових організацій в цьому процесі

Виходячи з положень Конституції, статті 46, держава зобов'язується вжити відповідних заходів, спрямованих на соціальний захист громадян, які б забезпечували належний рівень життя [9,10]. Офіційна система соціального захисту має вирішувати набагато більше проблем, ніж раніше, особливо тих, що стосуються бідності та безробіття. Наголошується, що соціальний захист населення спрямований не тільки на боротьбу з бідністю, шляхом організації невідкладних персональних допомог бідним, а й на запобігання бідності, надавши можливість людям створити засади соціального захисту під час свого активного періоду життя [14]. Зазначимо основні завдання соціального захисту населення в Україні (рис.1.3).

Реалізація цих завдань можлива лише за умови комплексного використання різних методів і важелів, зокрема, реалізації конституційних прав громадян на працю і допомогу з безробіття, запровадження оплати праці не нижче мінімального рівня, індексації зарплати в умовах зростання цін та прожиткового мінімуму, надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим сім'ям та сім'ям які мають дітей, матеріального забезпечення у разі досягнення пенсійного віку, тимчасової або постійної втрати працездатності, втрати годувальника [3].

Рисунок 1.3 – Основні завдання соціального захисту населення в Україні

Головною рисою системи соціального захисту в адміністративно-розподільчій економіці, було те, що вона базувалася на обов'язковій участі громадян у суспільному виробництві. Обов'язковість праці виключала питання про безробіття. Питання про страхування від безробіття просто не існувало. Основним джерелом доходів була оплата праці працівників по найму. Перевагою такої системи оплати був її гарантований характер. Форми споживання носили колективний характер. В ринковій економіці переважають індивідуальні форми споживання. Значна кількість соціальних пільг в адміністративно-розподільчій економіці надавалася працівникам в натуральній формі. Це стосується на сам перед, дитячого відпочинку, таборів відпочинку, баз відпочинку, санаторіїв – профілакторіїв. Безкоштовно надавались медичні послуги. Квартирна плата компенсувала лиш незначну частину витрат на створення і отримання житла [53,54].

Потреби громадян, що задовольнялися таким чином, а також витрати, що надавались громадянам з суспільних фондів споживання, були враховані при формуванні низького рівня заробітної плати. Це стало ще одним фактором її значного зниження в Україні. В умовах незалежної держави

створення національної системи забезпечення соціальних гарантій населенню має першочергове значення.

Перехід до ринкової економіки потребує зміни підходів до соціальних потреб, необхідність забезпечення соціальних гарантій з боку держави. Позитивними рисами віджилої «командної» економіки були: відсутність явного безробіття, відкритої інфляції, досить висока соціальна захищеність населення [55].

Проаналізовано сучасний стан, тенденції розвитку та окреслено напрямки покращення функціонування системи соціального забезпечення в сучасних умовах.

Державне соціальне забезпечення є складовою системи соціального захисту і виконує функцію нагромадження та розподілу коштів соціального захисту, призначених на соціальну допомогу, виплати по соціальному страхуванню тощо. Соціальне забезпечення включає пенсії й різного роду допомоги. Таким чином, під соціальним забезпеченням розуміють заходи матеріальної підтримки особи та сім'ї з боку держави і суспільства. До системи соціального захисту слід віднести також соціальні нормативи – гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення [56].

Детально основні види соціального страхування та захисту населення України наведено на рис. 1.4.

До основних функцій держави у сфері соціального захисту відносяться:

- Забезпечення соціальної безпеки. Здійснення державної політики, спрямованої на захист громадян від різних ризиків, що загрожують їх соціальній стабільності та безпеці. Надання допомоги та підтримки особам, які опинилися в складних життєвих обставинах, таких як безробіття, інвалідність, втрата годувальника тощо.

- Організація системи соціального забезпечення. Розробка та впровадження соціальних програм, зокрема пенсійних, медичних, соціальних допомог, спрямованих на забезпечення мінімального рівня життя громадян.

Управління пенсійними та медичними фондами, забезпечення доступу до медичних послуг та пільгових програм.

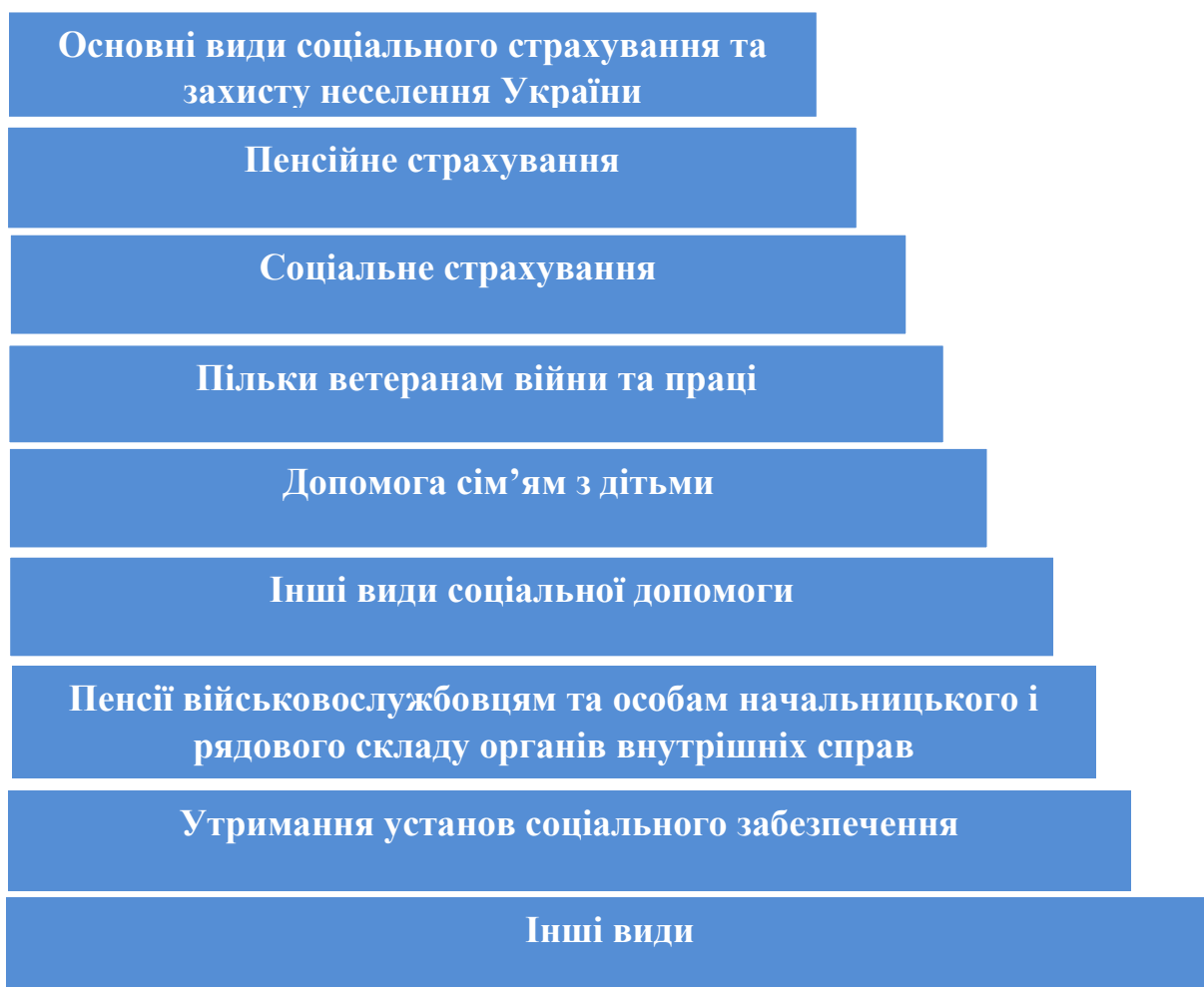

Рисунок 1.4 – Основні види соціального страхування та захисту населення України

- Регулювання ринку праці. Створення умов для стабільності на ринку праці, забезпечення відповідних умов праці та оплати праці. Реалізація програм професійної підготовки та перепідготовки, що сприяють адаптації населення до змін у сфері праці. Захист прав та інтересів населення: Забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від соціального статусу, статі, віку, фізичних можливостей тощо. Боротьба з дискримінацією та забезпечення соціальної справедливості.

- Створення умов для розвитку сім'ї та дитинства. Здійснення заходів щодо захисту дітей від насильства, забезпечення їхнього доступу до освіти та

медичного обслуговування. Підтримка сімейних цінностей та стабільності у сімейному середовищі.

- Стимулювання соціального підприємництва та громадянського суспільства. Підтримка ініціатив громадянського суспільства у сфері соціальних інновацій та підприємництва. Створення умов для активної участі громадян у вирішенні соціальних проблем та підтримки волонтерської діяльності.

Ця структура дозволяє систематизувати та розгорнути основні аспекти функцій держави у сфері соціального захисту населення[28,58].

Отже, державне соціальне забезпечення є складовою системи соціального захисту і виконує функцію нагромадження та розподілу коштів соціального захисту, призначених на соціальну допомогу, виплати по соціальному страхуванню тощо. Соціальне забезпечення включає пенсії й різного роду допомоги.

Таким чином, під соціальним забезпеченням розуміють заходи матеріальної підтримки особи та сім'ї з боку держави і суспільства. До системи соціального захисту слід віднести також соціальні нормативи – гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення [25].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз стану розвитку неприбуткових організацій в Україні

Неприбуткові організації (НПО) в Україні відіграють ключову роль у підтримці соціальної сфери, особливо під час гуманітарних криз. За даними Міністерства юстиції України, станом на кінець 2023 року зареєстровано близько 100 000 НПО, з яких 20000 спеціалізуються на соціальному захисті, медичній допомозі та підтримці внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Значна активізація їх діяльності спостерігалася після 2014 року у зв'язку з подіями на сході України та з 2022 року через повномасштабну військову агресію [30].

Міжнародна статистика неприбуткових організацій демонструє значний вплив цього сектора на глобальну економіку [59].

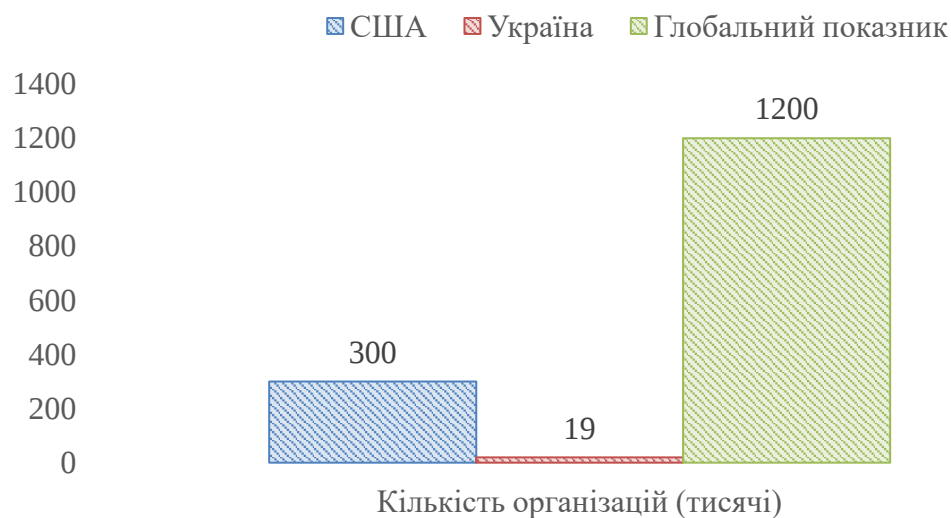

Рисунок 2.1 - Порівняння неприбуткових організацій США і Україна 2022 р.

Наприклад, у США в 2022 році понад 300,000 неприбуткових установ забезпечували 12,8 мільйона робочих місць, що складало 9,9% усіх робочих місць приватного сектора. Значну частину зайнятості в неприбутковому

секторі (66,3%) становлять сфери охорони здоров'я та соціальної допомоги, за якими йдуть освіта (16,4%) та культура (2,6%).

В Україні неприбутковий сектор також розвивається, хоча його розмір значно менший. Станом на 2022 рік в Україні діяло близько 19 тисяч активних громадських організацій, що складає менше ніж 1% від глобальної кількості NGOs. Водночас українські неприбуткові організації відіграють ключову роль у сфері підтримки соціальних ініціатив, прав людини та гуманітарної допомоги, особливо в умовах війни[27].

Отже, у США неприбутковий сектор є ключовим роботодавцем, тоді як в Україні неприбуткові організації більше орієнтовані на соціальні ініціативи та волонтерську роботу. У глобальному масштабі Україна поступається за кількістю організацій, але має високу активність у сфері правозахисту та гуманітарної допомоги, особливо в кризові періоди. В Україні 60% НПО спрямовані на гуманітарну допомогу та соціальний захист; 20% зосереджуються на освіті та психологічній підтримці; 10% займаються адвокацією та просуванням реформ, а решта – підтримують екологічні та культурні ініціативи [59].

По кількості нових неприбуткових організацій рисунок 2.2 демонструє стабільну тенденцію до зростання. У порівнянні з 2022 роком, у 2024 році зафіксовано значне збільшення числа зареєстрованих неприбуткових структур.

Зростання громадської активності в Україні свідчить про те, що громадяни та спільноти дедалі частіше беруть ініціативу в створенні організацій для вирішення нагальних соціальних, економічних та екологічних проблем. Цей процес сприяє зміцненню громадянського суспільства та розширенню спектра послуг, які надаються неприбутковими організаціями (НПО) [31,45].

■ кількість нових організацій (тисячі) ■ Рік 2022 ■ Рік 2023 ■ Рік 2024

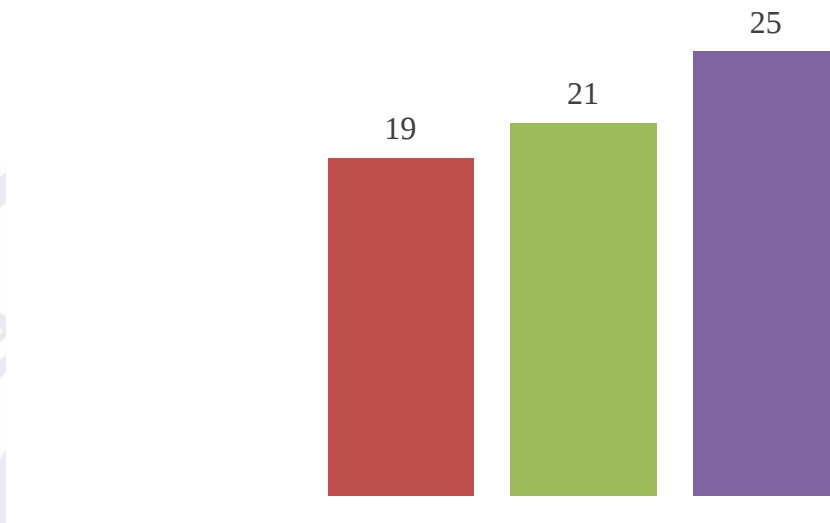

Рисунок 2.2 - Динаміка зростання кількості нових неприбуткових організацій (2022 -2024 роки)

Одним із факторів, що стимулюють розвиток НПО, є покращення законодавчих умов. Нові нормативні акти та ініціативи, прийняті останніми роками, спростили процедуру реєстрації й діяльності таких організацій, сприяючи зростанню їхньої кількості та ефективності.

У 2024 році суттєву роль у цьому процесі відіграла підтримка міжнародних партнерів, які збільшили обсяги грантового фінансування та інших форм допомоги для розвитку неприбуткових ініціатив. Це стало каталізатором створення нових організацій і посилення їхньої діяльності у відповідь на соціальні виклики [74,71].

Економічний вплив НПО також є значним. За оцінками експертів, їхня діяльність дозволяє державі заощадити до 5% бюджету на соціальний захист, що є суттєвим показником в умовах обмежених ресурсів, завдяки ефективному доповненню послуг, що традиційно надаються державними структурами. Це свідчить про високу соціальну та економічну цінність неприбуткового сектору, який забезпечує підтримку вразливих груп населення та сприяє вирішенню критично важливих питань у суспільстві. Зокрема, НПО в Україні компенсують недоліки державних програм

соціального захисту, надаючи адресну підтримку вразливим групам населення.

НПО забезпечують ефективніше використання ресурсів, концентруючись на конкретних потребах населення та заповнюючи прогалини державних програм. Наприклад, під час пандемії COVID-19 вони активно працювали над адресною допомогою, доповнюючи недостатнє фінансування. У повоєнний час та під час кризи, спричиненої COVID-19, НПО демонструють гнучкість та адаптивність. Вони допомагають забезпечити підтримку групам, які найбільше постраждали, зокрема переселенцям, людям із інвалідністю, багатодітним сім'ям та пенсіонерам.

НПО також залучають зовнішнє фінансування, спрямоване на реалізацію соціальних проєктів. Це дозволяє державі зменшити фінансовий тиск на власний бюджет, одночасно підвищуючи якість надання соціальних послуг.

Інтеграція НПО до системи державного управління соціальним захистом через укріплення співпраці з урядом та бізнесом може збільшити їхній економічний ефект. Це може включати розробку систем моніторингу та оцінювання ефективності використання коштів, виділених на соціальні проєкти [5].

Ці дані демонструють, що діяльність НПО значно полегшує кризові ситуації, доповнюючи державну систему соціального захисту та сприяючи стабілізації соціально-економічного середовища в умовах війни.

В таблиці 2.1 відображаються зміни зрушення в пріоритетах та адаптація сектора до нових умов, спричинених війною та пов'язаними соціально-економічними викликами.

Таблиця 2.1 – Стан неприбуткових організацій в Україні станом на грудень 2023 року

Категорія	Кількість організацій	Частка (%) від загальної кількості	Зміна після початку війни
Загальна кількість неприбуткових організацій	208 385	100%	+1,6 тис. (менше 1%)
Благодійні організації	20 671	9,92%	+74%
Громадські об'єднання	57 497	27,5%	+5%
Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ)	33 402	16,03%	+10%
Неприбуткові бюджетні установи	31 293	15,01%	-27,6%
Творчі спілки	22876	10,98%	-26,9%

Ключові висновки щодо розвитку неприбуткових організацій (НПО) в Україні станом на грудень 2023 року відображають важливі тенденції в умовах війни та гуманітарної кризи.

Наприклад, кількість благодійних установ збільшилася на 74%, що свідчить про активізацію гуманітарної діяльності та адаптацію НПО до сучасних викликів. Вони займають майже 10% у структурі всього неприбуткового сектора. Загальна кількість неприбуткових організацій залишається майже незмінною – додалося лише близько 1,6 тисячі установ (менше ніж 1%). Це вказує на те, що новостворені НПО компенсували зменшення активності деяких інших категорій організацій. Але спостерігається значне зростання частки об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), які випередили «бюджетні» установи за кількістю, досягнувши 16,03% у загальній структурі. Натомість кількість бюджетних установ скоротилася на 27,6%, що може свідчити про реструктуризацію сектора або зміну пріоритетів у діяльності НПО.

Проведемо аналіз обсягів діяльності неприбуткових організацій у 2022 та у 2024 роках, таблиця 2.2.

Таблиця 2.2 - Порівняльна таблиця обсягів діяльності НПО у 2022 та 2024 роках

Показник	2022 рік	2024 рік	Динаміка
Кількість допомоги ВПО	Понад 3 млн осіб	Понад 5 млн осіб	+67%
Обсяги гуманітарної допомоги	10 000 тонн	15 000 тонн	+50%
Психологічні консультації	50 000 сеансів	80 000 сеансів	+60%

Дані показники в таблиці свідчать, що у 2024 році кількість допомоги внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зросла на 67% порівняно з 2022 роком, що свідчить про розширення масштабу діяльності НПО. Обсяг гуманітарних вантажів також зріс на 50%, вказуючи на посилення міжнародної підтримки та збільшення операційної ефективності. Проведено на 60% більше сеансів психологічної допомоги, що підкреслює важливість цієї послуги в умовах тривалого воєнного стресу.

Такі показники свідчать про прогресивний розвиток неприбуткового сектору в Україні, орієнтованого на вирішення гуманітарних і соціальних викликів.

Дані на рисунку 2.3 порівнюють діяльність неприбуткових організацій в Україні та середніх показників у Європі за ключовими напрямками підтримки: соціальна підтримка, психологічна допомога, освітні програми, медична допомога 2022–2023 роках.

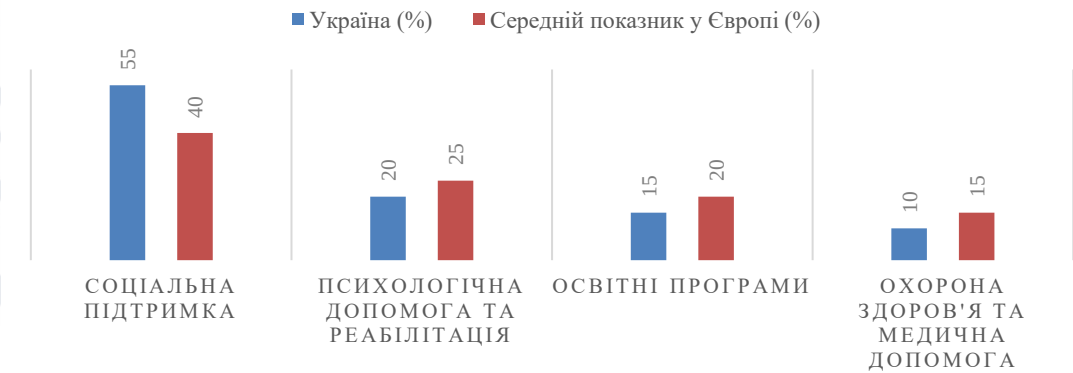

Рисунок 2.3 - Порівняння ключових напрямків діяльності НПО в Україні та середній показник у Європі (%), 2022-2023р. років

Згідно рисунку 2.3 соціальна підтримка в Україні має значно вищий відсоток (55%), ніж у Європі (40%), що зумовлено актуальними викликами, такими як внутрішньо переміщені особи, економічні труднощі та соціальні наслідки конфліктів. Психологічна допомога та реабілітація у європейських країнах (25%) займає більшу частку, ніж в Україні (20%), що пов'язано з усталеними програмами підтримки та інтеграції вразливих груп. Освітні програми в Європі (20%) більш поширені, ніж в Україні (15%), через більшу увагу до неформальної освіти, навчання дорослих і впровадження інноваційних освітніх практик. Охорона здоров'я та медична допомога в Україні має менший відсоток (10%), ніж у Європі (15%), що може свідчити про недостатній рівень фінансування та обмеженість ресурсів у медичних НПО.

У таблиці 2.3 відображається підтримка міжнародних партнерів за напрямками співпраці [12, 59].

Таблиця 2.3 - Приклади співпраці українських НПО з міжнародними партнерами у 2022–2024 роках

Українська НПО	Міжнародний партнер	Напрямок співпраці	Результати співпраці
БФ «Повернись живим»	USAID, фонд «Stand with Ukraine»	Підтримка військових, забезпечення обладнанням	Закуплено техніку на суму понад \$10 млн, включаючи безпілотники, рації, тепловізори.
Український Червоний Хрест	Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ)	Гуманітарна допомога, медична підтримка	Розподілено понад 5 000 тонн гуманітарної допомоги, надано медичні послуги в постраждалих регіонах.
Razom for Ukraine	Фонд «Global Giving», UNICEF	Освіта, допомога дітям, психологічна підтримка	Реалізовано програми для підтримки освіти, створено ініціативи з реабілітації дітей, постраждалих унаслідок війни.
Save Ukraine	UNHCR, Міжнародна організація з міграції (IOM)	Евакуація, допомога ВПО, реабілітація дітей	Евакуйовано понад 50 000 осіб із зони бойових дій, забезпечено житлом і фінансовою допомогою понад 20 000 ВПО.
Карітас України	«Caritas Internationalis», ЄС	Соціальна підтримка, допомога малозабезпеченим	Запроваджено програми харчової допомоги та житлової підтримки для понад 100 000 осіб.

Українські НПО активно співпрацюють з міжнародними партнерами. Понад 50% їхнього фінансування надходить від іноземних донорів. Таке партнерство сприяє підвищенню їхньої спроможності та забезпечує ресурсами для реалізації ініціатив, зокрема в умовах війни. Це період, що охоплює активну фазу повномасштабної війни з росією, коли українські НПО значно розширили свою діяльність завдяки підтримці міжнародних партнерів. Підтримка охоплювала як гуманітарні, так і соціальні ініціативи, зокрема допомогу внутрішньо переміщеним особам (ВПО), евакуацію, психологічну підтримку, постачання медичних ресурсів та фінансування інших соціально важливих проєктів. Підтримка міжнародних партнерів забезпечує фінансові, технічні та методологічні ресурси, які дозволяють українським НПО розширювати масштаби допомоги. Такі партнерства сприяють інтеграції найкращих міжнародних практик у діяльність українських організацій та підвищують їхню спроможність адаптуватися до викликів воєнного часу [25,56].

Більшість НПО в Україні є малими організаціями з чисельністю до 50 осіб. Однак є й великі фонди та мережі, такі як «Товариство Червоного Хреста України», що залучають тисячі волонтерів по всій країні.

Роль неприбуткових організацій (НПО) у забезпеченні соціального захисту населення є дуже важливою, як у контексті України, так і в світовому масштабі. Розглянемо досвід України та світові практики цієї ролі:[26]

Досвід України:

- Надання соціальних послуг. Багато НПО в Україні здійснюють різноманітні програми та проєкти, спрямовані на надання соціальних послуг, таких як психологічна допомога, підтримка для малозабезпечених сімей, реабілітація для осіб з інвалідністю тощо.

- Адвокація та захист прав. НПО виступають як адвокати та захисники прав вразливих груп населення перед урядовими та іншими структурами. Вони працюють над поліпшенням законодавства та відстоюють права тих, хто не може цього зробити самостійно.

- Соціальне підприємництво. Деякі НПО в Україні займаються соціальним підприємництвом, що сприяє забезпеченню робочих місць для вразливих категорій населення та збільшенню доступу до соціальних послуг.

У світовій практиці розглядають:[27]

- Міжнародна допомога та розвиток: багато міжнародних НПО відіграють важливу роль у глобальному соціальному захисті, надаючи допомогу країнам у розвитку, включаючи відновлення після криз, надання гуманітарної допомоги та сприяння сталому розвитку.

- Медична допомога та гуманітарна допомога: НПО також займаються медичною допомогою та гуманітарною допомогою у разі кризових ситуацій та природних катастроф.

- Міжнародне співробітництво: НПО співпрацюють на міжнародному рівні, об'єднуючи зусилля для реалізації спільних проектів та програм, спрямованих на поліпшення умов життя вразливих груп населення.

Для визначення діяльності недержавних неприбуткових організацій в міжнародній практиці використовують терміни:[22]

- недержавні (НДО), або неурядові (НУО) ((англ. non-government organizations, NGO);

- неприбуткові організації (НПО) (англ. not for profit, non-profit organizations, NPO);

- приватні волонтерські організації (англ. private voluntary organization, PVO).

Сам термін «недержавна організація» було введено в обіг Організацією Об'єднаних Націй у 1945 році. Договором ООН (Стаття 71 п. 10). Визначення терміну Міжнародна недержавна організація (англ. International Non-governmental Organization, INGO) уперше було сформульовано в резолюції 288 (X) ECOSOC 27 лютого 1950 року.

Попри значні досягнення, НПО в Україні стикаються з рядом проблем. Значною мірою фінансуються міжнародними донорами, що становить понад 50% їхніх бюджетів. Така залежність створює вразливість у разі скорочення

грантового фінансування чи переорієнтації іноземних донорів на інші регіони. Це ускладнює довгострокове планування проєктів і розвиток. Створює дефіцит власних джерел доходів, таких як соціальне підприємництво чи внески членів громад [45,75].

Також відчувається залежність від грантових циклів, які можуть завершуватись без подальшого продовження фінансування. Відчутним стає дефіцит кваліфікованих кадрів. Через мобілізацію чоловічого населення та виїзд жінок з дітьми за кордон значна частина кваліфікованих працівників залишила НПО. Це особливо відчутно в невеликих організаціях, які не мають змоги конкурувати за кадри з великими міжнародними структурами. Негативний вплив має високий рівень стресу та професійного вигорання серед працівників та недостатність можливостей для навчання нових кадрів в умовах обмежених ресурсів. Зростає конкуренція з державним сектором та приватними компаніями за кваліфікованих працівників. Бюрократичні процедури та вимоги щодо документального оформлення ускладнюють імпорту гуманітарних вантажів, особливо ліків та медичного обладнання.

Виникають проблеми з розподілом допомоги через складну логістику та недостатню координацію між НПО та державними органами. Ускладнюють ситуацію також часті зміни правил митного контролю та переліку необхідних документів. Затримки на митниці, які можуть призводити до втрати термінової гуманітарної допомоги. Нерівномірний розподіл допомоги через недостатню комунікацію між організаціями [65].

Для вирішення ключових проблем, з якими стикаються неприбуткові організації (НПО) в Україні, я пропоную розглянути певні заходи, а саме:

- необхідно підтримувати розвиток соціального підприємництва, яке може стати додатковим джерелом доходу для організацій. Це зменшить залежність від міжнародних донорів та забезпечить стабільність фінансування;

- важливо створювати умови для навчання нових працівників і підвищення кваліфікації існуючих кадрів. Такі програми сприятимуть

залученню молодих фахівців і мінімізуватимуть проблему дефіциту кваліфікованого персоналу;

- створення єдиної платформи для координації гуманітарної допомоги, що буде сприяти ефективному розподілу ресурсів між НПО, державними структурами та міжнародними донорами, мінімізуючи дублювання зусиль і покращуючи логістичні процеси.

- спрощення адміністративних процедур, а саме запровадження «гуманітарного коридору» дозволить значно прискорити митне оформлення вантажів та зменшити бюрократичні перепони, що важливо для своєчасного отримання гуманітарної допомоги.

Отже, впровадження цих заходів дозволить мінімізувати ризики, покращити координацію та підвищити ефективність діяльності НПО, які відіграють критично важливу роль у забезпеченні соціального захисту населення України [60].

Навіть за таких умов розвиток НПО в Україні продовжує демонструвати стійкість та адаптивність, але потребує подальшої підтримки для ефективного подолання поточних викликів. Джерела фінансування, спільні зусилля міжнародних партнерів та удосконалення механізмів співпраці з державою залишаються критично важливими для забезпечення стабільності їхньої роботи [61].

2.2 Аналіз проєкту «Перзавантаження: розширення можливостей для працевлаштування» за реалізації Червоний Хрест Україна

З 2014 року наша країна зіткнулася з посиленням соціальних викликів, і ця ситуація значно погіршилася після початку повномасштабної війни росії проти України. У таких умовах держава стає менш спроможною самостійно вирішувати соціальні та економічні проблеми населення.

Науковці зазначають, що боротьба з бідністю є важливою функцією соціальної держави, невід'ємною складовою її політики. Ця боротьба відіграє ключову роль у запобіганні зниженню рівня життя населення. Однак у

нинішніх умовах державі важко справлятися з усіма викликами, що зумовило активне залучення українських та міжнародних благодійних організацій.

На допомогу державі прийшли такі організації, як Товариство Червоного Хреста України, United24, Leleka Foundation, Голоси дітей, ДонорUA та інші. Їхня діяльність спрямована на надання гуманітарної допомоги, підтримку вразливих груп населення та реалізацію проєктів, що сприяють вирішенню соціальних проблем країни.

Діяльність Товариства заснована на аналізі потреб, перевірених методах реагування, що відповідають принципам Міжнародного Руху та міжнародним стандартам гуманітарної діяльності [7].

Український Червоний Хрест — найбільша гуманітарна організація в Україні, яка надає комплексну гуманітарну допомогу та підтримку усім тим, хто найбільше її потребує. 24 обласних та майже 200 районних організацій, в яких понад 8000 волонтерів[4].

Проєкт «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування», що реалізується Товариством Червоного Хреста України (ТЧХУ) за підтримкою Іспанського Червоного Хреста (ІсЧХ), спрямований на допомогу вразливим верствам населення України, які постраждали від війни, у відновленні засобів для життя.

Можливості даного проєкту для бенефіціарів полягають у наданні знань та інструментів, які сприятимуть успішному працевлаштуванню. Зокрема, проєкт допомагає встановити реалістичні кар'єрні цілі, визначити ключові сильні сторони учасників та навчитися ефективно презентувати їх потенційним роботодавцям. Учасники отримують підтримку у складанні чіткого плану для пошуку роботи, супровід у написанні конкурентоспроможного резюме, а також у підготовці до співбесід. Крім того, проєкт спрямований на розвиток важливих навичок, необхідних для успішного працевлаштування, проходження співбесід та впевненого старту у новій професійній діяльності.

Проект спрямований на посилення знань і навичок кожної групи бенефіціарів, щоб забезпечити їм більшу стабільність і можливості на ринку праці. В таблиці 2.4 описані три основні цільові групи проекту.

Таблиця 2.4 - Цільові групи проекту «Перезавантаження» та види підтримки

Група	Підтримка
Особи, близькі до ринку праці	-допомога у написанні резюме; -ознайомлення з місцевим ринком праці; -пошук доступних каналів для працевлаштування; -інші послуги для швидкого повернення до роботи.
Особи, далекі від ринку праці	-мотивація та активація для пошуку роботи; -здобуття додаткових навичок; -ознайомлення з місцевим ринком праці; -професійне навчання; -інші заходи для сприяння інтеграції на ринок праці.
Самозайняті особи	-організація тренінгів; -юридичні консультації; -надання інформації про місцевий ринок праці; -інші види підтримки для розвитку самозайнятості.

Зменшення вразливості та покращення соціально-економічної інтеграції в громадах Вінницької області визначених категорій населення формує цілі проекту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування».

До таких категорій відносять:

- внутрішньо переміщені особи;
- люди з інвалідністю;
- самотні жінки\чоловіки, що виховують дітей до 18 років або з інвалідністю;
- молодь 17-24 роки, не залучені до здобуття освіти, рботи, навчальних курсів;
- люди пенсійного віку, які можуть і мають бажання працювати;
- ветерани війни 2014-2024 років та їхні сім'ї.

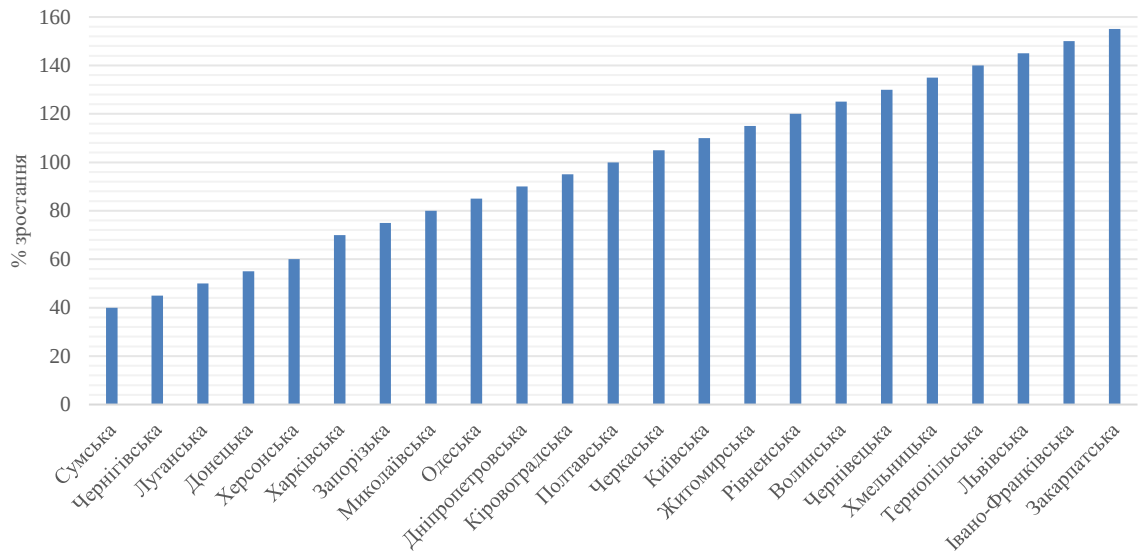

Рисунок 2.4 - Зростання кількості вакансій в регіонах України(2022-2024)

На рисунку 2.4 представлено зростання кількості вакансій в регіонах України (2022-2024) продемонстровано динаміку відновлення ринку праці в Україні по областях. Також найбільш актуальні професії та середні зарплати для них у Вінницькій області. Дослідження по відновленню ринку праці проведено компанією work.ua.

Рисунок 2.5 і рисунок 2.6 демонструють у відсотковому відношенні зростання кількості вакансій у різних регіонах України за період з лютого 2022 до жовтня 2023 року та у січні 2024 року порівняно з лютим 2022 року

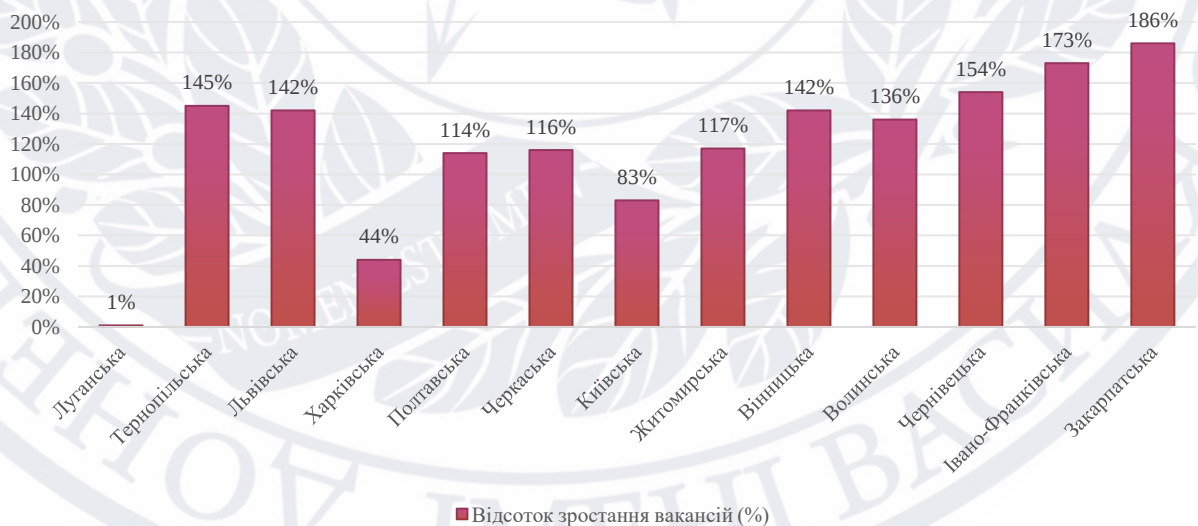

Рисунок 2.5 - Зростання кількості вакансій у різних регіонах України за період з лютого 2022 до жовтня 2023 року

Рисунок 2.5 показує відсоткове зростання кількості вакансій у різних регіонах України за період з лютого 2022 до жовтня 2023 року. На осі X вказано регіони.

Ось Y показує відсоткове зростання кількості вакансій. Найбільше зростання зафіксовано в Закарпатській області (186%), за нею йде Луганська область (145%) та Івано-Франківська область (173%). Також помітне збільшення вакансій у Львівській (132%), Харківській (116%) та Київській (117%) областях.

Ці дані свідчать про різноманітні тенденції на ринку праці в різних регіонах України за зазначений період.

Дані рисунка 2.6 демонструють значний приріст вакансій у західних регіонах України порівняно з іншими. Найвищий показник зафіксовано в Закарпатській області (175%), тоді як найнижчий — у Луганській області (45%). Це відображає вплив війни на східні регіони та адаптацію ринку праці в західній частині країни.

Західні області стали центрами економічного відновлення і адаптації бізнесу під час війни, східні області, через війну та міграцію населення, мають значно менше зростання вакансій, центральна частина країни демонструє середній рівень стабільності з тенденцією до зростання.

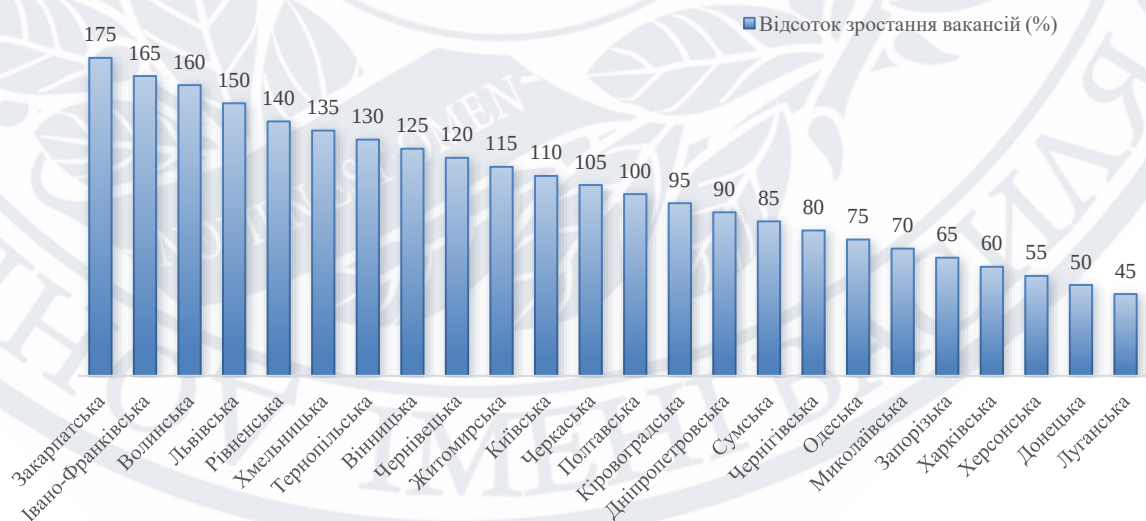

Рисунок 2.6 - Зростання кількості вакансій у різних регіонах України за період у січні 2024 року порівняно з лютим 2022 року

Діяльність проєкту була розпочата з комплексної оцінки ринку праці Вінницької області та активної співпраці з обласним центром зайнятості. Ця співпраця дозволяє оперативно відстежувати зміни на ринку праці та своєчасно реагувати на нові виклики. Спільні заходи, проведені разом із департаментом економіки Вінницької обласної державної адміністрації, сприяли більш ефективному вирішенню проблем та розвитку ринку праці в регіоні.

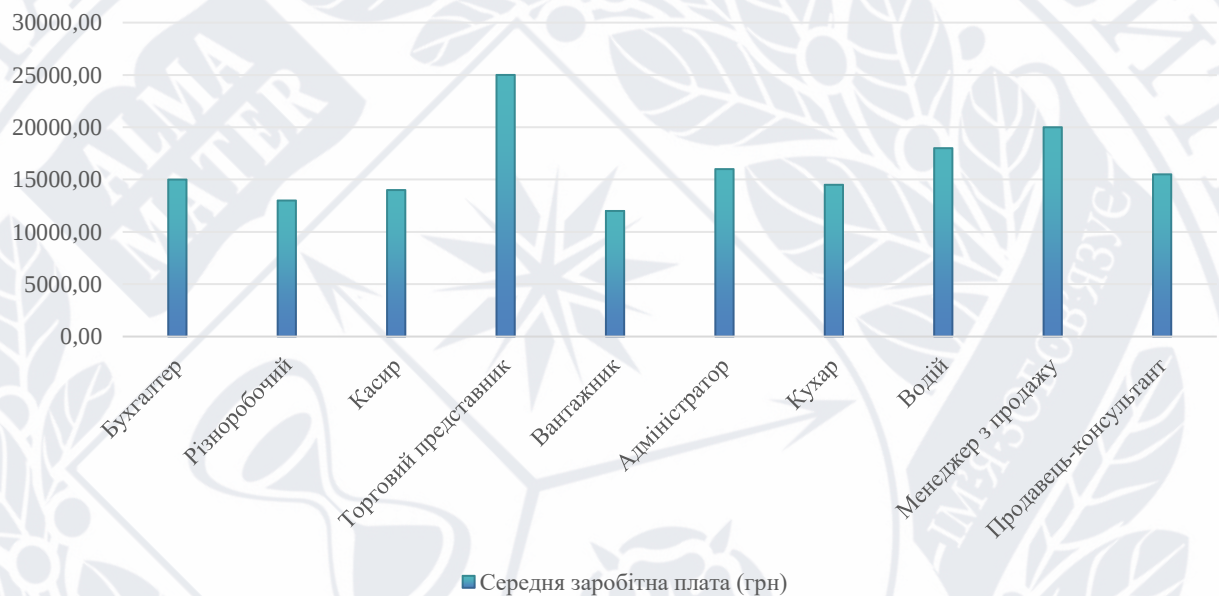

Рисунок 2.7 - Затребувані професії та середні зарплати для них у Вінницькій області

Рисунок 2.7 демонструє попит на професії у Вінницькій області та відповідно середню заробітну плату (в гривнях) для різних професій. Найвищий рівень заробітної плати: лідерами серед представлених професій є менеджер з продажу та продавець-консультант, із зарплатою, що перевищує 20,000 грн. Це свідчить про високу цінність працівників, залучених до продажів, на сучасному ринку праці. Середній рівень оплати: адміністратори, водії, кухарі та торгові представники мають середню заробітну плату в діапазоні 15,000–20,000 грн. Це вказує на стабільний попит на ці професії та відповідну оплату праці. Найнижча оплата: бухгалтери, вантажники та різноробочі мають найменший рівень заробітної плати — менше 15,000 грн.

Це може свідчити про нижчу вартість робочої сили у цих сферах або про низький попит на ринку. Отже, сфера продажів є найбільш прибутковою серед розглянутих професій. Розрив між найвищими та найнижчими зарплатами значний, що може свідчити про нерівномірний розподіл оплати в залежності від кваліфікації чи затребуваності спеціалістів. Такий аналіз може допомогти при виборі професії чи оцінці динаміки ринку праці.

За результатами оцінки ринку вакансій Вінницької області кар'єрний радник пропонує курси для проходження навчання за певним спеціалізаціями, а саме:

- агент з постачання (продавець зі знанням касового апарату);
- майстер перукарського мистецтва;
- бухгалтерський облік та податковий облік «BAS-бухгалтерія»
- водій (категорія «С», «СЕ», «Д»)
- англійська мова (інтенсив B1-B2)
- мовна грамотність (українська мова)
- мікропідприємництво та грантрайтинг
- масаж (масажист універсал)
- інтернет маркетинг
- веб дизайн
- користувач ПК
- візажист
- майстер манікюру і педикюру
- лашмейкер
- водій категорія «В».

Основними компонентами проєкту є створення «Пунктів Активації», які підтримують безробітних у пошуку роботи, збереженні робочого місця чи зміні кар'єри. У таких пунктах надається широкий спектр послуг: групові інформаційні сесії, індивідуальні консультації щодо працевлаштування, програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації, навчання цифровим навичкам, мовні курси, юридичні консультації, психосоціальна підтримка

(ПСП), допомога з написанням резюме та перекладом документів, а також підтримка мікробізнес-ініціатив. Стислий опис проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування» наведений в таблиці 2.5

Метою внутрішнього проміжного оцінювання проєкту є, з одного боку, аналіз його ефективності шляхом комплексного незалежного огляду, щоб зрозуміти, наскільки реалізовані заходи сприяють досягненню запланованих результатів і наскільки ці результати важливі для досягнення загальних цілей проєкту.

Таблиця 2.5 - Опис проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»

Назва	Характеристика
Тривалість	18 місяців, з 01/07/2023 до 31/12/2024
Регіони проєкту	Львів – Тернопіль – Вінниця – Кіровоград – Черкаси – Миколаїв.
Партнери	Товариство Червоного Хреста України, Іспанський Червоний Хрест, Швейцарський Червоний Хрест (Тернопіль та Кіровоград), Данський Червоний Хрест (Миколаїв)
Цільова аудиторія	Цільовою групою проєкту є вразливі категорії населення, постраждалі через війну в Україні з 2022 року. Основну увагу приділено внутрішньо переміщеним особам, репатріантам і транзитним групам, які потребують підтримки для працевлаштування та інтеграції. Пріоритет надається домогосподарствам, очолюваним жінками, людям з інвалідністю, молоді до 25 років та особам, які доглядають за членами сім'ї. Непрямі бенефіціари — місцеві громади, органи влади та учасники інформаційних кампаній. Проєкт також спрямований на підвищення спроможності ТЧХУ у підтримці працевлаштування вразливих груп.
Цілі	ЗЦ: Знизити рівень вразливості внутрішньо переміщених осіб, репатріантів і людей з інвалідністю в регіонах, де здійснюється проєкт КЦ: Підвищити рівень соціально-економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб, репатріантів і людей з інвалідністю в регіонах реалізації проєкту протягом 18 місяців.
Результати	R1: Поліпшено доступ внутрішньо переміщених осіб, репатріантів і людей з інвалідністю до інформації про їхні права, обов'язки та доступні послуги соціальної допомоги і підтримки працевлаштування. R2: Забезпечено кращий доступ для внутрішньо переміщених осіб, репатріантів та людей з інвалідністю до можливостей мікропідприємництва, працевлаштування та (пере)кваліфікації відповідно до їхніх здібностей та інтересів у регіонах реалізації проєкту. R3: Посилено підтримку для внутрішньо переміщених осіб, репатріантів і людей з інвалідністю серед основних зацікавлених сторін, включаючи місцеві громади та приватний сектор, щоб сприяти їхній соціально-економічній інтеграції в регіонах реалізації проєкту. R4: Підвищено рівень знань і навичок персоналу ТЧХУ для підтримки соціально-економічної інтеграції вразливих категорій населення.

З іншого боку, оцінювання має на меті визначити спроможність ТЧХУ ефективно реалізовувати проєкт і відповісти на питання щодо можливих

шляхів покращення його виконання до завершення. Конкретні завдання оцінювання включають: аналіз результатів діяльності у відповідності з цілями та планом проєкту; висновки, рекомендації та обмін досвідом для покращення подальшої реалізації проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування».

Ці критерії мають висвітлити сильні та слабкі сторони, а також можливості, які відкриваються в процесі реалізації проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування». Оцінювання також розгляне якість досягнень, управління та співпрацю між учасниками, зважаючи на критерії участі, співпраці та етичності. Сторони, які братимуть участь в оцінюванні, включають персонал проєкту, бенефіціарів, представників ТЧХУ, делегатів Іспанського Червоного Хреста, а також відповідні державні установи.

Оцінювання проводитиметься протягом двох місяців, а його ключові етапи включатимуть планування, збір даних, аналіз, звітність та сесії зворотного зв'язку із зацікавленими сторонам. В таблиці 2.6 наведена оцінка підготовки та реалізації заходу.

Таблиця 2.6 - Календар заходів для проведення оцінки

Дата	Заходи
10/04 – 14/04	Розробити технічне завдання та інструменти оцінки.
19/04 – 22/04	Переклад інструментів на українську мову та спільний огляд з НК ТЧХУ
28/04 – 02/05	Ознайомити процес та інструменти регіональним командам. Надати інструменти регіональним координаторам.
03/05 – 30/05	Регіональні команди проводять збір даних.
02/06 – 13/06	Консолідація даних та підготовка фінального звіту.

Ключові питання, наведені нижче, зосереджуватимуться на оцінюваному періоді, зокрема на аналізі початкових положень Проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування» та оцінці його реалізації від початку. Буде розглянуто рівень виконання запланованих заходів та досягнення поставлених цілей. Також буде проаналізовано відповідність логічної структури проєкту «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»,

зокрема узгодженість, актуальність та ефективність реалізованих заходів, обрані методології, а також ефективне використання людських і матеріальних ресурсів та управління ними. В таблиці 2.7 наведені критерії оцінювання ефективності проектної діяльності у сфері підтримки працевлаштування та соціального захисту. Ці критерії дозволяють оцінити вплив проекту на цільову аудиторію, його ефективність та потенціал для довгострокового впровадження.

Таблиця 2.7 - Критерії оцінювання ефективності проектної діяльності у сфері підтримки працевлаштування та соціального захисту

Критерії	Опис
Актуальність	1. Наскільки проектна діяльність відповідає потребам і пріоритетам цільової аудиторії та цілям, викладеним у Плані із Життєзабезпечення ТЧХУ? 2. Наскільки добре проектна діяльність відповідає конкретним потребам та виклика? 3. Наскільки проектна діяльність відповідає поточним тенденціям?
Результативність	1. Наскільки ефективно були створені та використані Пункти активації для надання послуг вразливим категоріям шукачів роботи? 2. Які основні виклики та успіхи виникли на етапі реалізації проекту, і як вони були подолані? 3. Наскільки ефективно надана підтримка сприяла відновленню засобів до існування учасників та їх здатності знайти, зберегти або змінити роботу? 4. Як покращилися знання, навички та рівень впевненості учасників в результаті участі в заходах проекту?
Ефективність	1. Наскільки ефективно використовувалися ресурси проекту? 2. Наскільки ефективно були розподілені ресурси проекту між різними видами діяльності та компонентами проекту? 3. Якою мірою партнерство та співпраця з іншими зацікавленими сторонами, сприяли підвищенню ефективності та результативності проекту?
Вплив	1. Яким є матеріальний та нематеріальний вплив проекту ? 2. Як проект сприяв підвищенню можливостей працевлаштування та економічної стійкості ? 3. Які зміни відбулися в соціально-економічному статусі та добробуті учасників ? 4. Як проект сприяв розбудові соціальної згуртованості та стійкості в громадах, що постраждали від конфлікту?
Стабільність	1. Яким є рівень участі ТЧХУ у проекті? 2. Чи мають співробітники та волонтери ТЧХУ необхідні ресурси для реалізації цього проекту? Чи існують прогалини у підготовці, які необхідно усунути? 3. Які механізми існують для забезпечення продовження проектної діяльності після завершення поточного періоду фінансування? 4. Як проект сприяв залученню та розширенню прав і можливостей громади, що дозволило бенефіціарам самостійно забезпечувати себе засобами до існування в довгостроковій перспективі?

Проміжне оцінювання буде проведено за такими етапами:

1. Збір даних. У процесі оцінювання використовуватиметься змішаний підхід, що поєднує кількісні методи, такі як опитування та аналіз даних, із якісними методами, включаючи інтерв'ю та аналіз документів. У кожному регіоні збір даних здійснюватиметься командою Пункту активації під контролем і за підтримки Національного комітету ТЧХУ, що забезпечить узгодженість підходу, методології та інструментів збору даних на місцях.

2. Інструменти для збору даних. Інструменти, надані Національним комітетом ТЧХУ та Іспанським Червоним Хрестом, будуть використовуватися регіональними командами для збору інформації від власного персоналу, бенефіціарів та партнерів. Ці інструменти додаються до цього технічного завдання.

3. Відповідні учасники. Дані збиратимуться від персоналу проєкту, бенефіціарів та партнерів за допомогою структурованих анкет, інтерв'ю та аналізу проектної документації.

4. Аналіз даних та підготовка звіту. На цьому етапі група з проведення оцінки відповість на питання оцінювання, підготує звіт з урахуванням стандартів якості Проєкту та сформулює рекомендації. Процес включатиме участь зацікавлених сторін, щоб забезпечити об'єктивний та всебічний аналіз.

Внутрішній звіт про проміжне оцінювання буде структуровано з урахуванням потреб зацікавлених сторін проєкту та включатиме розділи: резюме, методологію, результати, висновки та рекомендації.

Оцінювання здійснюватиметься на основі п'ятибальної шкали для кожного критерію, де: 5 балів — означає "високий рівень відповідності та ефективності"; 4 бали — "добрий рівень із незначними недоліками"; 3 бали — "середній рівень, який потребує покращення"; 2 бали — "низький рівень, значні недоліки"; 1 бал — "критично низький рівень або відсутність результатів". Оцінювання критеріїв, наведених у таблиці 2.7, буде проводитися за цією шкалою, що дозволить об'єктивно відображати рівень досягнень і виявляти проблемні аспекти. Підсумкові бали будуть

використовуватися для аналізу сильних і слабких сторін реалізації проєкту, а також для визначення шляхів його вдосконалення. Такий підхід забезпечує об'єктивність, прозорість та дозволяє порівнювати результати оцінювання між різними аспектами діяльності.

Для поширення звіту він буде переданий Іспанському Червоному Хресту, ТЧХУ, іншим партнерським організаціям Червоного Хреста, відповідним державним установам та іншим зацікавленим сторонам через електронну пошту або на зустрічах.

Під час проведення оцінювання важливо для всіх членів команди дотримуватися етичних принципів, які зазначені в таблиці 2.8

Таблиця 2.8 - Етичні принципи

Критерії	Опис
Захист	Оцінювання здійснюється відповідно до політики захисту Червоного Хреста, забезпечуючи безпеку всіх учасників.
Анонімність і конфіденційність	Забезпечується право учасників на анонімність, конфіденційність та добровільність наданої інформації.
Відповідальність	Розбіжності в думках між членами групи щодо висновків чи рекомендацій зазначаються у звіті.
Управління ризиками	Ідентифікуються та вирішуються потенційні ризики й виклики, пов'язані з процесом оцінювання, щоб мінімізувати їхній вплив на достовірність результатів.
Перевірка інформації	Група з оцінювання гарантує достовірність зібраної інформації, несе відповідальність за точність даних, представлених у звіті.
Поширення	Регіональні команди не можуть поширювати зібрані дані або підготовлені звіти без попереднього дозволу Національного комітету ТЧХУ та Іспанського Червоного Хреста.

Пункт активації у Вінницькій області розпочав свою діяльність у жовтні 2023 року. Розташований у центрі міста за адресою: м. Вінниця, вул. Грушевського, 12, у приміщенні обласної організації.

Інформаційні сесії проходять у встановлений день і час у волонтерському центрі Вінницької обласної організації ТЧХУ. Там також організовуються воркшопи, майстер-класи, семінари та тренінги.

Команда проєкту налічує п'ять спеціалістів:

Координатор проєкту

Асистент координатора

Спеціаліст СЕА

Психолог

Фінансист

Ця команда є частиною Вінницької обласної організації та працює в тісній співпраці з її фахівцями під керівництвом голови.

В межах проекту закуплено професійні курси за п'ятьма напрямками (водії, перукарі, бухгалтери, агенти з постачання, мікропідприємництво). Навчання розпочали 43 бенефіціари за чотирма напрямками.

У межах програми грантової підтримки мікробізнесу отримано 42 бізнес-плани. Координатор та фінансист здійснюють моніторингові візити у місті Вінниця, а також у громадах Ямполь, Могилева-Подільського та Мурованих Курилівців. Грантова підтримка також розширена на місто Ладизин.

Проект проводить постійну інформаційну кампанію для залучення нових бенефіціарів. Налагоджено співпрацю з обласним центром зайнятості, місцевою владою, громадськими організаціями та бізнесами. Спільно з обласним центром зайнятості отримується актуальна інформація про вакансії, програми та курси.

Рисунок 2.8 відображає кількість чоловіків і жінок, які зареєструвалися у проєкті з 2023 року по 3 квартал 2024 року. На основі рисунку простежуються чіткі тенденції у зміні кількості учасників за статтю протягом зазначеного періоду. Найдинамічніший ріст та спад кількості спостерігається серед жінок.

Динаміка показників для жінок:

- У 2023 році показник для жінок був найнижчим і становив менше 20 осіб.
- У першому кварталі 2024 року відбулося значне зростання.
- У першому кварталі 2024 року відбулося значне зростання — кількість жінок збільшилася до понад 100 осіб.

-У другому кварталі 2024 року (квітень, травень, червень) показник поступово зменшувався: у квітні він становив близько 80 осіб; у травні знизився до 60 осіб; у червні знову зріс до 80 осіб.

- У третьому кварталі 2024 року показник повернувся до рівня понад 100 осіб.

Динаміка показників для чоловіків:

-У 2023 році кількість чоловіків була незначною — менше 5 осіб.

-У першому кварталі 2024 року цей показник зріс до близько 20 осіб.

-У другому кварталі 2024 року (квітень, травень, червень) кількість чоловіків залишалася на стабільному рівні, становлячи приблизно 15–20 осіб.

-У третьому кварталі 2024 року цей показник залишився без змін — близько 20 осіб.

Показники для жінок значно перевищують аналогічні для чоловіків у всі періоди. Найбільша різниця спостерігається у першому кварталі 2024 року, коли жінок було понад 100, а чоловіків лише приблизно 20 осіб. У другому кварталі 2024 року різниця між показниками для чоловіків та жінок дещо зменшилася через зниження кількості жінок. Рисунок 2.8 демонструє значне переважання жінок у представлених даних, зокрема у першому кварталі 2024 року. Водночас показники для чоловіків залишаються стабільно низькими протягом усього періоду.

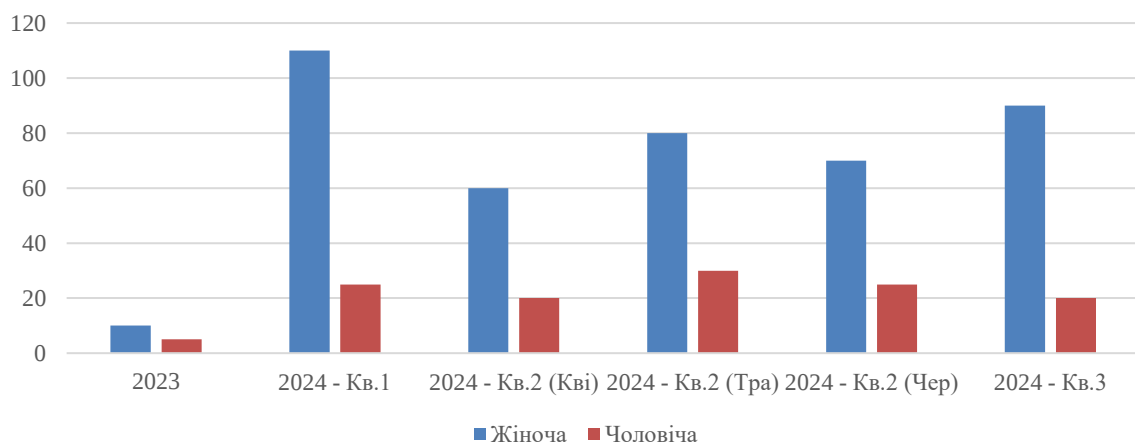

Рисунок 2.8 - Кількість зареєстрованих чоловіків і жінок в проєкті «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»

На рисунку 2.9 зображено динаміку кількості учасників у проєкті «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування» у період із жовтня 2023 року до вересня 2024 року.

У перші місяці проєкту спостерігається невелика кількість учасників (2 у жовтні 2023 року та 10 у листопаді 2023 року).

Починаючи з січня 2024 року, кількість учасників починає суттєво зростати, досягнувши піку у липні 2024 року (84 учасники).

Найінтенсивніше зростання кількості учасників спостерігається у період із січня до квітня 2024 року, коли показник збільшується з 34 до 80 осіб, що може свідчити про ефективність рекламної кампанії або активну роботу організаторів.

Збільшення кількості учасників може бути пов'язане із сезонними особливостями (наприклад, більша активність у весняно-літній період) або зі зростанням довіри до проєкту.

Максимальна кількість учасників зафіксована у липні 2024 року (84 учасники), що може бути пов'язано із завершенням важливих етапів проєкту чи активізацією заходів у цей період.

У серпні та вересні 2024 року кількість учасників знижується (46 учасників у вересні). Це може бути пов'язано із завершенням проєкту або меншим набором у цей період.

Проєкт демонструє успішну динаміку залучення нових учасників, особливо у першій половині 2024 року.

У червні та липні 2024 року спостерігається високий рівень стабільного залучення учасників, що є показником популярності програми серед цільової аудиторії.

Спад у вересні 2024 року може свідчити про потребу у впровадженні заходів, які б утримували інтерес до проєкту на високому рівні до самого завершення.

Помітний спад наприкінці проєкту може сигналізувати про зменшення інтересу або завершення основних активностей.

Необхідно провести аналіз чинників, які вплинули на спад активності наприкінці періоду, та врахувати це при плануванні подібних проєктів у майбутньому. Заохотити учасників до участі в останні місяці проєкту за допомогою додаткових заходів або інформаційних кампаній.

Загальний результат демонструє позитивну тенденцію, адже за рік кількість учасників зросла в 42 рази, що є значним успіхом для проєкту такого типу.

Отримані дані можна використовувати для вдосконалення майбутніх проєктів, зокрема для більш рівномірного розподілу активностей протягом року та зменшення сезонних коливань.

Це дозволяє зробити комплексний висновок про ефективність проєкту та його динаміку

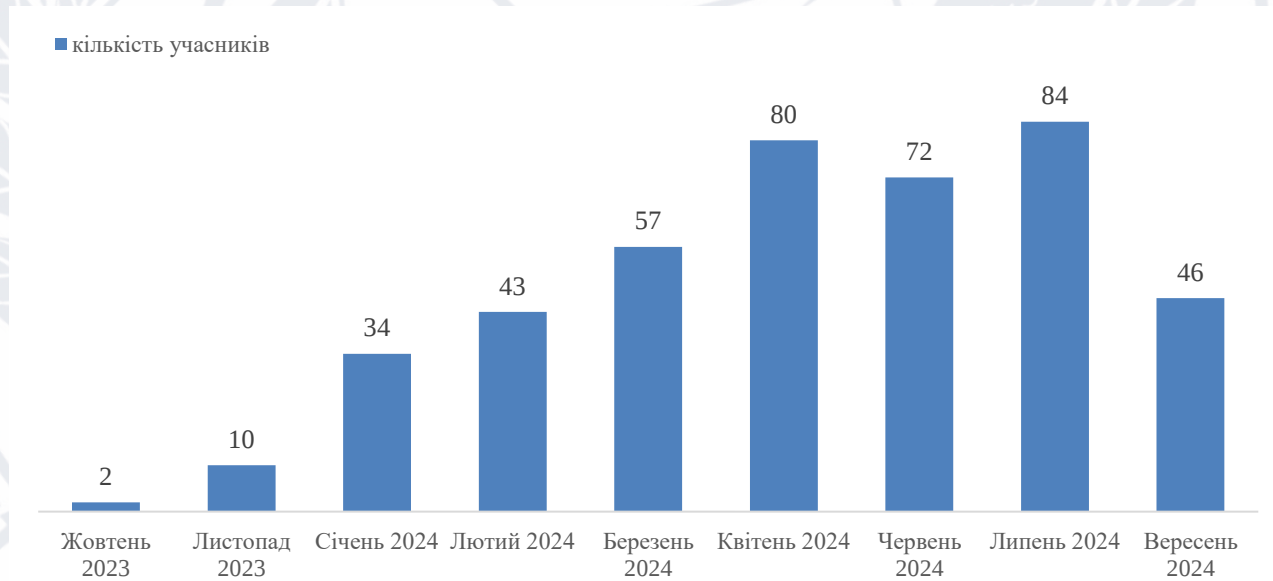

Рисунок 2.9 - Кількість учасників у проєкті «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»

Рисунок 2.10 демонструє співвідношення чоловіків і жінок, які беруть участь у проєкті «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування».

Жінки представлені значно більшою часткою порівняно з чоловіками на кожному етапі проєкту. Це може свідчити про активніше залучення жінок до заходів із розширення працевлаштування або про спрямованість проєкту на підтримку саме жінок.

Зростання активності учасників, як чоловіків, так і жінок, спостерігається від початкових до фінальних етапів, що може свідчити про успішність заходів з популяризації проєкту.

Хоча кількість чоловіків суттєво менша за кількість жінок, на пізніших етапах проєкту спостерігається незначне збільшення їх частки.

Проєкт досягає своєї мети з точки зору залучення цільової аудиторії (переважно жінок).

Необхідно провести додатковий аналіз для з'ясування причин нижчої залученості чоловіків і розробити можливі способи їхнього заохочення до участі в подібних програмах.

Це також вказує на потребу в розробці більш гендерно збалансованих програм у майбутньому, які б заохочували чоловіків до участі.

Показники зростання учасників упродовж усього періоду свідчать про вдале планування та реалізацію проєкту.

Окрім того, успіх проєкту може бути прикладом для інших ініціатив, спрямованих на підтримку зайнятості різних соціальних груп.

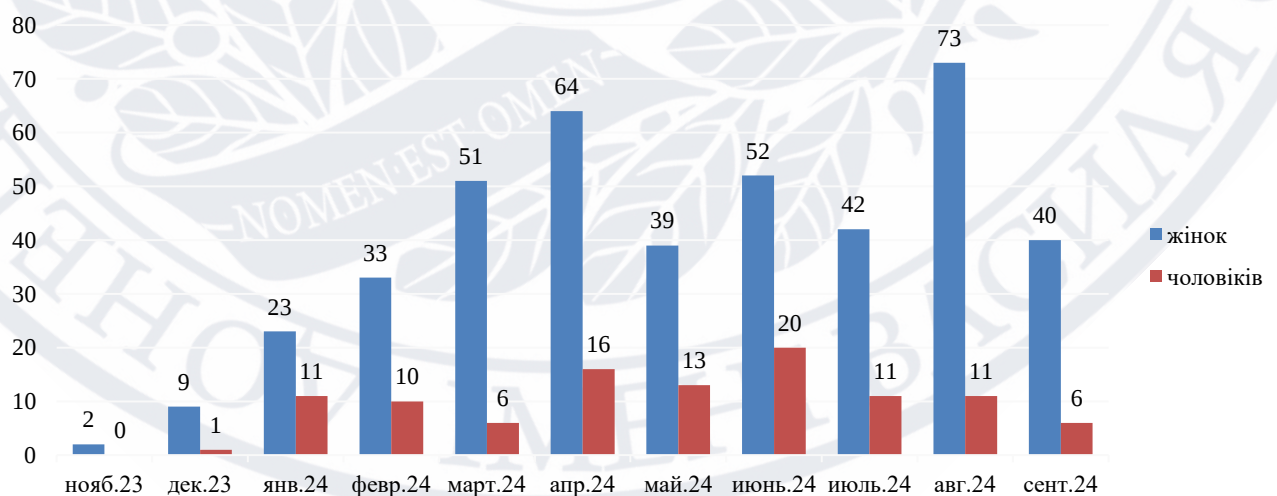

Рисунок 2.10 - Частка жінок і чоловіків у проєкті «Перезавантаження: розширення можливостей для працевлаштування»

Пункт активації регулярно організовує виїзні інформаційні сесії в Ямпільській, Могилів-Подільській, Мурованокуриловецькій громадах та у місті Ладижин для інформування про можливості проєкту та залучення нових учасників.

Отже, кількість бенефіціарів щомісяця збільшується більш ніж удвічі, що свідчить про актуальність та затребуваність проєкту.

2.3 Аналіз участі міжнародних неприбуткових організацій в забезпеченні покращення соціального захисту в Україні

Забезпечення соціального захисту є одним із ключових завдань сучасного суспільства, особливо у період масштабних криз, таких як війна чи економічна нестабільність. У цьому контексті роль міжнародних неприбуткових організацій стає надзвичайно важливою, адже вони забезпечують фінансову підтримку, розробляють ефективні програми допомоги, а також сприяють інтеграції України до європейського та світового співтовариства [31].

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну ці організації адаптували свої стратегії, зосередившись на нагальних питаннях, таких як підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО), допомога постраждалим громадам, психологічна реабілітація та розвиток соціальних ініціатив.

У цьому розділі проведено аналіз основних проєктів, реалізованих за участю міжнародних неприбуткових організацій на території України. Розглянуто ключові напрями їхньої діяльності, оцінено вплив на соціально-економічний розвиток країни, а також визначено перспективні підходи до розширення співпраці з міжнародними партнерами у цій сфері. Аналіз базується на систематизації даних щодо реалізованих проєктів, їхньої ефективності та внеску у вирішення актуальних соціальних, гуманітарних проблем [44].

Актуальні міжнародні ініціативи, соціальні проєкти та їх вплив демонструють значний потенціал для розвитку громад і вирішення соціальних проблем [13].

Наприклад, проєкт «Міста, дружні до дитини» ставить за мету інтеграцію дітей у процеси прийняття рішень на місцевому рівні, що сприяє формуванню активного громадянства. Вінниця здобула друге місце за ініціативою залучення дітей до управління містом, і такий підхід рекомендовано розширити на інші міста з залученням партнерських організацій для обміну досвідом.

Проєкт «APREI» (Українська асоціація викладачів і дослідників європейської інтеграції), підтримуваний програмою Жана Монне, розвиває викладання та дослідження європейських інтеграційних процесів, сприяючи розумінню європейських цінностей серед науковців і студентів. Рекомендовано залучати більше закладів освіти для обговорення локального досвіду з європейськими партнерами.

Ініціативи ЄС, такі як ERASMUS-UNICOM, зосереджені на співпраці університетів і громад, стимулюючи нові форми партнерства між академічними установами й організаціями громадянського суспільства.

Команда «Мое Місто» популяризує краудфандинг і благодійність, збираючи кошти для місцевих ініціатив, що має потенціал для масштабування на національний рівень.

UNITER, за фінансуванням USAID, підтримує громадські організації, спрямовані на демократичні трансформації, та рекомендує розширення навчальних програм для активістів у сферах правозахисту й соціального менеджменту.

Серед актуальних соціальних напрямів особливу увагу приділено допомозі ВПО, соціальній підтримці, розвитку громад і соціального бізнесу. Особливо важливими є програми психологічної підтримки та інклюзивної освіти для дітей і молоді. Досягнуто значного прогресу: організації адаптували свої стратегії до сучасних викликів. Однак основними

проблемами залишаються обмеженість фінансування та недостатня координація між організаціями [50].

Рекомендації включають розширення доступу до фінансування, створення платформи для обміну досвідом і впровадження довгострокових проєктів для підтримки постраждалих громад.

До початку повномасштабного вторгнення росії в Україну міжнародні неприбуткові організації зосереджували свою діяльність переважно на освітніх ініціативах, підтримці соціального захисту дітей та розвитку громад. Основна увага приділялася впровадженню програм інклюзивної освіти, просуванню європейських цінностей та підтримці локальних проєктів у сфері культури та освіти.

Однак із початком війни пріоритети значно змінилися. Організації переорієнтували свою діяльність на надання екстреної допомоги постраждалим громадам, внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та розвиток миротворчих ініціатив. Зокрема, велика увага приділяється психологічній підтримці, створенню умов для інтеграції ВПО у приймаючі громади, а також реалізації програм, спрямованих на відновлення соціальної та економічної стабільності [52].

Отже, аналіз цих змін свідчить про високу адаптивність міжнародних неприбуткових організацій до нових викликів. Їхня діяльність демонструє здатність швидко реагувати на нагальні потреби України, що є ключовим фактором успішної співпраці з локальними партнерами та ефективного впливу на соціальну сферу. Цей аналіз підкреслює як позитивні, так і проблемні аспекти діяльності міжнародних неприбуткових організацій в Україні, визначає їхній вплив на соціальний захист і пропонує напрями для подальшого вдосконалення. Розширений аналіз підкреслює як позитивні, так і проблемні аспекти діяльності міжнародних неприбуткових організацій, окреслює напрями розвитку та надає рекомендації для підвищення ефективності їхньої роботи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

3.1 Заходи щодо посилення співпраці держави, бізнесу та неприбуткового сектору в сфері розвитку соціального захисту

Співпраця між державою, бізнесом та неприбутковим сектором у розвитку соціального захисту є ключовою для досягнення сталого та ефективного забезпечення потреб населення.

Однак, у сучасних умовах трансформаційних процесів в Україні сфера соціального захисту стикається зі значними викликами. Неприбуткові організації (НПО) відіграють ключову роль у цій сфері, забезпечуючи надання послуг вразливим категоріям населення. Проте їхній потенціал часто залишається недооціненим через низку проблем, які потребують вирішення [44].

На нашу думку, діяльність неприбуткових організацій в Україні стикається з низкою серйозних проблем, які потребують комплексного вирішення. Однією з ключових є недостатнє фінансування. Більшість НПО, що займаються соціальними ініціативами, залежать від донорських коштів або благодійників, що робить їхню діяльність нестабільною та залежною від зовнішніх обставин. Це обмежує можливості реалізації довгострокових проєктів та впровадження системних змін.

Ще однією проблемою є відсутність єдиних стандартів для надання соціальних послуг. Уніфіковані критерії та стандарти значно полегшили б оцінку якості та ефективності роботи НПО, а також спростили б їх інтеграцію в загальнодержавну систему соціального захисту. Відсутність таких стандартів створює нерівні умови для організацій і ускладнює співпрацю з державними установами.

Також складнощі викликає нормативно-правова база. Законодавство, яке регулює діяльність НПО, не є достатньо розвиненим. Бюрократичні процедури ускладнюють реєстрацію нових організацій, отримання грантів або укладення угод із державними органами. Це створює додаткові бар'єри для розвитку неприбуткового сектору.

Окремо слід зазначити недостатній рівень співпраці з бізнесом. В Україні корпоративний сектор недостатньо активно залучений до вирішення соціальних проблем. Низький рівень участі бізнесу у соціальних проектах обмежує можливості для формування партнерств і залучення додаткових ресурсів.

Ці проблеми значно ускладнюють роботу неприбуткових організацій та стримують розвиток соціальної сфери в Україні. Їх вирішення потребує системного підходу, зокрема в аспектах фінансування, стандартизації послуг, удосконалення законодавства та розширення співпраці з бізнесом.

Для вирішення зазначених проблем необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на активізацію співпраці між державою, бізнесом і неприбутковими організаціями.

У цьому контексті необхідно фокусуватися на необхідності розробки нових форм співпраці між цими трьома секторами. Пропонується акцентувати увагу на створенні синергії між державними структурами, бізнесом та неприбутковими організаціями через розробку партнерських моделей, єдиних стандартів надання соціальних послуг та прозорих механізмів моніторингу [2].

На нашу думку, розвиток співпраці держави, бізнесу та громадського сектору в сфері соціального захисту є критично важливим для побудови ефективної, стійкої та соціально відповідальної системи підтримки населення. Одним із ключових кроків є законодавче закріплення соціального підприємництва. Це дозволить вирішувати соціальні проблеми через економічні механізми. Вважаємо, що необхідно чітко визначити поняття «соціальне підприємництво», створити систему податкових пільг і

забезпечити доступ до державних грантів для таких ініціатив. Такі кроки стимулюватимуть бізнес до участі у соціальній сфері та сприятимуть створенню нових робочих місць.

Ще одним важливим аспектом є створення Національного фонду підтримки соціальних проєктів, який забезпечуватиме фінансування соціальних ініціатив. Фонд має діяти прозоро, із залученням громадськості до контролю за його діяльністю. Крім того, пропонується створити державну установу для підтримки соціального підприємництва, яка займатиметься організацією тренінгів, консультуванням і пошуком міжнародної технічної допомоги для українських проєктів.

Важливо також впровадити інноваційні фінансові інструменти, такі як соціальні облігації, краудфандинг та мікрофінансування. Вони залучатимуть додаткові ресурси та сприятимуть залученню громадськості до реалізації соціальних ініціатив. Успішні моделі соціального підприємництва з Великобританії, Німеччини чи Індії можуть бути адаптовані для українських реалій. Зокрема, британська система оцінювання соціального впливу (SROI) або німецькі стандартизовані показники ефективності можуть стати основою для вдосконалення вітчизняної практики.

Ще один аспект — стимулювання публічно-приватного партнерства. Спрощення умов для створення таких партнерств, зокрема через субсидії або державні гарантії, сприятиме реалізації соціальних проєктів у сфері охорони здоров'я, освіти чи соціальної підтримки вразливих категорій. Окрім цього, важливо популяризувати ідею соціального підприємництва через освітні програми та національні конкурси.

Не менш важливим є формування єдиних стандартів якості соціальних послуг, що дозволить уніфікувати діяльність неприбуткових організацій і забезпечити їхній ефективний моніторинг. Інституційна підтримка НПО має включати створення регіональних центрів консультаційної допомоги, навчання персоналу та волонтерів, а також розширення фінансових можливостей через державні гранти чи пільгове оподаткування.

Ще одна важлива складова - цифровізація соціальних послуг. Впровадження електронних платформ для громадян дозволить покращити доступ до послуг, а також створить механізми моніторингу й зворотного зв'язку. Спільна участь держави, бізнесу та НПО в соціальних ініціативах дозволить створити ефективну екосистему підтримки, що відповідатиме сучасним викликам.

Реалізація запропонованих заходів дозволить значно підвищити якість і доступність соціальних послуг для населення, особливо для вразливих верств суспільства. У результаті це сприятиме зміцненню довіри громадян до неприбуткових організацій, які набудуть статусу ключових партнерів у вирішенні соціальних проблем. Створення стійкої моделі партнерства між державою, бізнесом та неприбутковим сектором забезпечить більш ефективне використання ресурсів і покращить функціонування системи соціального захисту в Україні.

Таким чином, цей підхід формуватиме соціально відповідальне суспільство, де всі сторони працюватимуть задля покращення добробуту громадян. Він також сприятиме соціальній згуртованості та розширенню відповідальності серед усіх учасників процесу вирішення суспільних проблем. Запропоновані рекомендації базуються на особистому аналізі поточної ситуації в Україні, вивченні міжнародного досвіду та є частиною мого бачення вдосконалення соціальної політики через активну співпрацю всіх зацікавлених сторін.

3.2. Напрями розвитку системи оцінювання неприбуткових організацій з метою підвищення якості послуг

Розвиток системи оцінювання діяльності неприбуткових організацій є фундаментальним чинником для забезпечення їхньої ефективності, прозорості та посилення довіри з боку громадян. У сучасній Україні значна кількість неприбуткових організацій займається наданням соціальних послуг, проте відсутність єдиних стандартів оцінювання, ефективних механізмів

моніторингу та інтегрованих інструментів зворотного зв'язку значно ускладнює аналіз їхнього реального впливу на соціальну сферу.

Ефективність функціонування неприбуткових організацій залежить від декількох взаємопов'язаних факторів: якості послуг, що вони надають; рівня підзвітності громадськості; а також здатності адаптувати свою діяльність до змінних потреб суспільства. Сучасна система оцінювання діяльності НПО в Україні має низку недоліків, серед яких: відсутність нормативного регулювання, недостатня обізнаність щодо найкращих міжнародних практик, низька технологічна підтримка та недостатній рівень взаємодії між НПО, державою і бізнесом.

Успішна система оцінювання має не лише вимірювати результати роботи неприбуткових організацій, але й забезпечувати зворотний зв'язок для оптимізації процесів, прозорий розподіл ресурсів і підвищення якості управління. Інтеграція ефективних механізмів оцінювання сприятиме підвищенню якості соціальних послуг та зміцненню соціальної відповідальності неприбуткових організацій.

На основі аналізу сучасного стану системи оцінювання в Україні та врахування міжнародного досвіду, можна виокремити кілька ключових напрямів, що є визначальними для її вдосконалення. У цьому підрозділі розглянуто основні підходи, які, на мою думку, можуть стати основою для побудови прозорої та дієвої системи моніторингу і оцінювання неприбуткових організацій.

На нашу думку, впровадження єдиних стандартів оцінювання є необхідним кроком для систематизації роботи неприбуткових організацій. Це основа прозорості та ефективності. Але відсутність уніфікованих підходів створює плутанину, ускладнює співпрацю між організаціями та обмежує можливості порівняння результатів їхньої роботи.

Вважаємо, що стандарти оцінювання діяльності неприбуткових організацій повинні охоплювати кілька ключових аспектів, які сприятимуть підвищенню прозорості, ефективності та довіри до їхньої роботи. Перш за

все, необхідно розробити чіткі критерії якості послуг. Це можуть бути мінімальні вимоги до кваліфікації працівників, нормативи часу на обслуговування клієнтів та інші об'єктивно вимірювані параметри. Наприклад, у сфері соціального захисту такі критерії дозволять більш точно визначати відповідність послуг потребам населення.

Також важливо впровадити індикатори задоволеності бенефіціарів, які дозволять оцінювати ефективність діяльності організацій з точки зору отримувачів послуг. Для цього можна використовувати стандартизовані опитувальники, як це практикується у США, де систематичні дослідження рівня задоволеності клієнтів соціальних служб забезпечують зворотний зв'язок та дають змогу організаціям оперативно реагувати на недоліки [71].

Ще одним важливим аспектом є фінансова прозорість. Регулярне оприлюднення звітів про доходи та витрати має стати нормою для неприбуткових організацій. Це дозволить уникнути підозр у нецільовому використанні коштів і зміцнить довіру з боку громадськості, донорів та партнерів. Такий підхід стане запорукою ефективнішого використання ресурсів та підвищення результативності роботи організацій у сфері соціального захисту.

Ефективна система моніторингу, на мою думку, є основною, критично важливою складовою успішного управління соціальними програмами. У сучасних умовах моніторинг має ґрунтуватися на використанні цифрових інструментів. Запропоновано створити єдину онлайн-платформу, де неприбуткові організації зможуть подавати звіти, а державні органи, бізнес та громадськість — отримувати до них доступ.

Завдяки впровадженню ефективних цифрових інструментів і платформ можна досягти значного покращення якості роботи неприбуткових організацій. Автоматизація процесу звітності дозволить зменшити адміністративне навантаження, яке зараз часто відволікає організації від їхніх основних завдань. Інтеграція таких систем із загальнодержавними базами

даних може скоротити обсяг паперової роботи та забезпечити актуальність і точність інформації.

Крім того, сучасні аналітичні інструменти сприятимуть створенню системи раннього попередження про можливі проблеми. Завдяки аналізу даних у реальному часі можна буде ідентифікувати організації, які працюють неефективно або потребують додаткової підтримки. Це дозволить оперативно реагувати на виклики, запобігаючи кризовим ситуаціям.

Не менш важливим аспектом є механізм зворотного зв'язку. Використання цифрових платформ дасть змогу громадянам залишати свої відгуки щодо отриманих послуг. Такий підхід забезпечить більше залучення бенефіціарів до процесу оцінювання, що сприятиме постійному вдосконаленню якості послуг і підвищенню рівня довіри до неприбуткових організацій.

Одним із ключових викликів для неприбуткових організацій є недостатня кваліфікація їхніх кадрів, що безпосередньо впливає на якість послуг та ефективність управління. Системна підготовка персоналу повинна стати стратегічним напрямом розвитку цього сектору. Розробка та впровадження спеціалізованих навчальних програм здатні значно підвищити професійний рівень працівників НПО.

Особливу увагу слід приділити організації тренінгів, спрямованих на освоєння сучасних інструментів моніторингу та оцінювання. Працівники мають володіти методами аналізу даних, такими як SWOT-аналіз чи методологія SMART, які є базовими для оцінки ефективності діяльності та управління проєктами. Для цього доцільно залучати досвідчених фахівців і використовувати кращі практики у сфері моніторингу.

Ще одним важливим кроком є створення онлайн-академії для працівників неприбуткових організацій. Така платформа могла б стати джерелом знань із різних сфер, включаючи управління проєктами, залучення ресурсів, побудову партнерств, комунікацію та інші аспекти, важливі для

успішної діяльності організацій. Формат онлайн-навчання сприятиме доступності та масовості, дозволяючи охопити якомога більше працівників.

Окрім того, налагодження міжнародного обміну досвідом є важливим елементом підвищення кваліфікації. Українські НПО мають активно брати участь у програмах стажування за кордоном, де можна вивчати найкращі практики та адаптувати їх до українського контексту. Такий підхід не лише сприятиме професійному зростанню працівників, але й зміцнить партнерські зв'язки з міжнародними організаціями.

Підготовка кадрів є запорукою якісних змін у неприбутковому секторі. Інвестиції в навчання персоналу та обмін досвідом дозволять створити професійні команди, здатні ефективно реалізовувати соціальні ініціативи та забезпечувати високий рівень довіри з боку громадян.

Залучення громадськості до процесу оцінювання діяльності неприбуткових організацій є ефективним інструментом підвищення прозорості та довіри до їхньої роботи. На нашу думку, активна участь громадян у моніторингу та оцінці дозволяє забезпечити об'єктивність, сприяє зростанню відповідальності організацій та формує культуру соціальної відповідальності в суспільстві.

Наприклад, у Канаді успішно функціонує система громадських аудитів, що дозволяє громадянам безпосередньо брати участь у перевірках діяльності організацій, які отримують державне фінансування. Цей досвід, на мою думку, варто адаптувати до українських реалій. Впровадження подібної практики сприятиме встановленню прозорих механізмів оцінювання та допоможе залучити громадськість до управління соціальними процесами [72].

Для досягнення цієї мети запропоновано створити громадські ради при місцевих адміністраціях. Їх основною функцією буде незалежне оцінювання роботи неприбуткових організацій, що дозволить забезпечити зворотний зв'язок між суспільством та сектором НПО. Такі ради можуть складатися з представників різних верств населення, зокрема активістів, експертів та отримувачів соціальних послуг, що підвищить їхню об'єктивність.

Окрім того, впровадження системи громадських звітів стане ще одним кроком до прозорості. Кожна неприбуткова організація має публікувати звіти про свою діяльність, які будуть доступними для громадян. У цих звітах слід детально висвітлювати виконані заходи, використання фінансових ресурсів та досягнуті результати. Це не лише сприятиме довірі до організацій, але й дозволить громадянам бути більш обізнаними щодо діяльності неприбуткового сектору.

Залучення громади є гарантією прозорості та відповідальності, що у свою чергу зміцнює основи демократичного суспільства та сприяє ефективному вирішенню соціальних проблем.

Інтеграція міжнародного досвіду є важливим кроком для вдосконалення системи оцінювання діяльності неприбуткових організацій в Україні. У світі вже існують ефективні підходи, які можна адаптувати до наших умов, враховуючи локальні особливості.

Наприклад, у Великобританії активно використовується система «Social Return on Investment» (SROI), яка дозволяє оцінити соціальну віддачу від діяльності організацій. Цей інструмент є особливо цінним, оскільки надає змогу визначити не лише кількісні результати, але й якісні зміни, які виникають завдяки роботі організацій. В Україні впровадження такої системи дозволило б чіткіше оцінювати внесок НПО у вирішення соціальних проблем і приймати більш обґрунтовані рішення щодо їх підтримки [74].

У Німеччині успішно діють стандартизовані показники ефективності, які розробляються у співпраці з громадськістю. Такий підхід забезпечує більшу довіру до оцінок, адже їх формують із врахуванням інтересів різних сторін. Українські неприбуткові організації могли б запозичити цей досвід, розробляючи власні стандарти спільно з бенефіціарами, державними органами та експертним середовищем [72].

Індія пропонує інший підхід — залучення волонтерів до процесу оцінювання. Це не лише сприяє зменшенню витрат, але й дає змогу ширшій аудиторії ознайомитися з діяльністю організацій та брати активну участь у

покращенні їхньої роботи. В Україні така ініціатива могла б мотивувати громадян бути більш залученими до вирішення соціальних проблем.

На нашу думку, Україна має вивчати ці практики та інтегрувати найкращі з них, адаптуючи до своїх реалій. Це сприятиме створенню прозорої, ефективної та довірливої системи оцінювання, яка стане основою для підвищення ефективності роботи неприбуткового сектору та зміцнення його ролі у розвитку соціального захисту.

Реалізація запропонованих заходів матиме низку позитивних результатів, які значно вплинуть на розвиток неприбуткового сектору та систему соціального захисту загалом. Перш за все, впровадження ефективної системи оцінювання сприятиме підвищенню якості соціальних послуг та покращенню їх доступності для громадян. Це дозволить організаціям краще відповідати на потреби населення, забезпечуючи високий рівень задоволеності бенефіціарів.

Крім того, запровадження прозорих механізмів оцінювання та звітності підвищить підзвітність неприбуткових організацій, що стане важливим кроком у боротьбі з недовірою та підозрами щодо нецільового використання ресурсів. Водночас це зміцнить партнерські відносини між державою, бізнесом і громадським сектором, створюючи стійку модель співпраці, яка дозволить більш ефективно вирішувати соціальні проблеми.

Не менш важливим результатом стане формування довіри громадськості до неприбуткових організацій. Прозорість у діяльності, відкритість до взаємодії з громадянами та орієнтація на постійне вдосконалення допоможуть створити позитивний імідж цих організацій, підвищуючи їхню роль у суспільстві та спонукаючи до активнішого залучення громадян до вирішення соціальних питань.

Впровадження системи незалежного аудиту для оцінювання діяльності неприбуткових організацій може стати важливим елементом забезпечення прозорості та об'єктивності. Такий аудит може виконуватися зовнішніми експертами, що гарантує неупередженість аналізу та сприяє підвищенню довіри до організацій.

Крім того, важливою складовою вдосконалення оцінювання є створення регіональних платформ для обміну досвідом між неприбутковими організаціями. Це допоможе не лише поширювати найкращі практики, а й формувати спільні рішення для вирішення регіональних соціальних проблем.

Особливу увагу слід приділити розробці інструментів для оцінювання довгострокового впливу діяльності НПО. Наприклад, такі інструменти можуть вимірювати зміни у рівні життя бенефіціарів, вплив на громаду та соціальну інклюзію.

Важливим завданням є підвищення рівня інформованості донорів та партнерів про реальні досягнення НПО. Це сприятиме збільшенню обсягів фінансування та зміцненню партнерських відносин.

Для ефективності системи оцінювання необхідно впроваджувати механізми регулярного оновлення стандартів та методів оцінювання відповідно до змін у соціальній сфері. Це забезпечить актуальність оцінки та сприятиме гнучкості організацій у реагуванні на нові виклики.

Нарешті, важливо включати результати оцінювання до стратегічного планування діяльності організацій. Це допоможе їм визначати пріоритетні напрями роботи та краще використовувати доступні ресурси.

Таким чином, запропоновані заходи сприятимуть комплексному покращенню роботи неприбуткового сектору, що позитивно вплине на соціальну сферу загалом.

Система оцінювання неприбуткових організацій повинна стати ефективним інструментом для підвищення їхньої продуктивності та прозорості. Лише завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу, громади та міжнародних партнерів можна створити умови для якісного розвитку соціального сектору в Україні. Запропоновані заходи стануть важливим кроком на цьому шляху.

ВИСНОВКИ

Розкривши та оцінивши роль неприбуткових організацій (НПО) у розвитку соціального захисту населення України, можна зробити висновок, що НПО виступають важливим партнером у системі соціального захисту неприбуткового сектору. Відіграють ключову роль у доповненні та розширенні можливостей соціального захисту, зокрема, доповнюючи зусилля держави та інших громадських структур. НПО активно працюють у різних сферах, таких як психологічна підтримка, медична допомога, освіта, працевлаштування, а також надають інші соціальні послуги, що відповідають актуальним потребам населення. Завдяки високій адаптивності та здатності до інновацій, неприбуткові організації знаходять нові підходи до вирішення складних соціальних проблем. Вони виступають як захисники прав вразливих груп населення, активно вимагаючи змін у політиці та законодавстві для покращення соціального захисту.

Співпраця між державними структурами, бізнесом та неприбутковими організаціями може забезпечити більш ефективне і комплексне реагування на соціальні виклики, сприяючи розвитку системи соціального захисту в Україні.

Неприбуткові організації в Україні здійснюють важливий внесок у покращення якості життя громадян та забезпечення соціальної справедливості. Їхні ініціативи є невід'ємною частиною суспільства, спрямованою на покращення добробуту всіх його членів, особливо тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах. Вони не тільки доповнюють державні ініціативи, але й активно розширюють можливості надання соціальних послуг, таких як психологічна підтримка, медична допомога, освіта та працевлаштування.

Міжнародний досвід, зокрема в країнах Європейського Союзу, підтверджує важливість ролі НПО в розвитку соціального захисту. В країнах як Швеція та Нідерланди НПО активно співпрацюють із державними органами для надання соціальних послуг і вирішення соціальних проблем,

таких як реабілітація та інтеграція біженців, безробітних та осіб з інвалідністю. Це свідчить про те, що ефективна співпраця між державними структурами та НПО забезпечує стійкий та доступний соціальний захист для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи ситуації.

Для подальшого розвитку неприбуткових організацій в Україні важливо впровадити ефективні механізми оцінки їхньої діяльності. Система оцінювання має стати важливим інструментом для підвищення продуктивності, прозорості та ефективності НПО.

Спільні зусилля держави, бізнесу, громади та міжнародних партнерів можуть створити умови для якісного розвитку соціального сектору в Україні, забезпечуючи надання високоякісних соціальних послуг, особливо для вразливих верств населення. Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що неприбуткові організації відіграють ключову роль у розвитку соціального захисту в Україні. Їхня діяльність, у поєднанні з ефективними механізмами оцінки, може стати основою для забезпечення соціальної справедливості та покращення добробуту громадян.

Створення стійкої моделі партнерства між державою, бізнесом і неприбутковим сектором забезпечить ефективне використання ресурсів і покращить функціонування системи соціального захисту, що є важливим кроком на шляху до сталого розвитку країни.

У повоєнний час, коли Україна стикається з численними викликами, неприбуткові організації виявляють особливу гнучкість і здатність до швидкої адаптації до нових умов. Згідно з оцінкою їхньої діяльності, НПО активно реагують на змінювані соціальні потреби, що постають у результаті війни, таких як надання гуманітарної допомоги, підтримка біженців, психологічна реабілітація постраждалих від конфлікту та забезпечення основних життєвих потреб у прифронтових зонах і на територіях, де ведуться відновлювальні роботи.

В умовах воєнних дій та їхніх наслідків, неприбуткові організації демонструють здатність швидко змінювати свої стратегії та впроваджувати

нові інноваційні підходи до надання допомоги. Це включає мобільність у реалізації програм, використання сучасних технологій для збору та розподілу ресурсів, а також створення онлайн-платформ для надання підтримки та консультування постраждалих осіб. Гнучкість НПО є важливим аспектом їхньої діяльності у повоєнний період, оскільки дозволяє їм швидко реагувати на нові соціальні виклики, мінімізуючи негативні наслідки війни для населення.

Тому підсумовуючи проведені дослідження, можна стверджувати, що неприбуткові організації в Україні, завдяки своїй адаптивності та здатності до інновацій, не лише сприяють розвитку соціального захисту в мирний час, але й виступають важливим інструментом підтримки суспільства у періоди криз, таких як війна. Їхня роль у повоєнний час є неоціненною для відновлення соціального спокою, підтримки громадян і забезпечення стабільності в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буко С. Л. Специфіка активності міжнародних НУО на ринку соціальних послуг. Мультиверсум. Філософський альманах. Київ: Український центр духовної культури, 2006. С. 235—243.
2. Буко С. Л. Корпоративная социальная ответственность малого и среднего бизнеса в контексте партнерства Украины и США. Менеджмент за умов трансформаційних інновацій: виклики, реформи, досягнення: Матеріали міжнар. наук. конф. 10-12 травня 2007 р. Суми: СОППО, 2007. С. 80-83
3. Буко С. Л. Ціннісні орієнтири сучасного менеджменту. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 — *спеціальні та галузеві соціології*. Інститут соціології НАН України. Київ, 2009.
4. Шайгородський Ю. Некомерційна організація в політиці. Соціологія політики: Енцикл. словник / Авт.-упоряд. : В. А. Полторак та ін. Київ: Вид-во Європейського ун-ту, 2009. С. 259.
5. Шайгородський Ю. Неприбуткова організація (в політиці). Політологія: навч. енциклопед. словн.-довідн. для студ. ВНЗ / За ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ — 2000», 2014. С. 434—435.
6. Податковий кодекс України
7. Неприбуткова організація // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. — Т. 4 : Н — П. — 720 с. — ISBN 966-7492-04-4.
8. Експресивні НПО // Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. — Київ : Ваіте, 2018. — С. 248-249. — ISBN 978-617-7627-10-3.
9. Проект Закону про неприбуткові організації, 2019

10. Проект Закону України «Про неприбуткові організації» на сайті Канадсько-Українського законодавчого і міжурядового проекту
11. Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій
12. Idealist — світова база даних неприбуткових організацій.
13. Іващук О. Місцева влада і «третій сектор»: від спільних проблем до співробітництва// Часопис «DIPCORPUS», 29.09.10.
14. James G., Mc. Gann, Kent R. — Think tanks and civil societies. — New Brunswick (U.S.A.) and London (UK). — 2000. — 617 p.
15. Bridgett G. Wagner, John E. Hilboldt, Eric T. Korsvall. — Policy Experts 2000. (A Guide to Public Policy Experts and Organizations). — Washington, D.C.: Heritage Foundation. — 2000. — 898 p.
16. The AEI Press. Publisher for the American Enterprise Institute// Books for the Trade. Fall/Winter 2000—2001. — 14 p.
17. Publications of Institute for International Economics. — 2000. — 52 p
18. Elizabeth Boris. Philanthropic Foundations in the United States. Washington D.C.: Council on Foundations. — 2000. — 61 p.
19. The Foundation 1000 (Catalog of Fundraising & Nonprofit Development Resources 2000/2001). — Washington D.C.: The Foundation Center. — 2000.
20. The Foundation Center// Washington D.C. — 2000. — 38 p.
21. Economic Reform Today// Center for International Private Enterprise. — Washington D.C. — 2000. — 44 p.
22. Зовнішня та безпекова політика України: 2000/2001. Річна аналітична доповідь Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України. — К., 2001. — С.15.
23. Воронова, О. М. Роль громадських організацій у забезпеченні соціального захисту в Україні / О. М. Воронова // Соціальні аспекти розвитку суспільства. — 2020. — Вип. 2. — С. 10–18.
24. Глушкова, І. В., Савенко, Л. О. Соціальні послуги в умовах децентралізації: досвід неприбуткових організацій / І. В. Глушкова, Л. О. Савенко // Вісник соціальних досліджень. — 2019. — № 3. — С. 25–31.

25. Кравченко, Н. В. Фінансові джерела діяльності неприбуткових організацій у сфері соціального захисту / Н. В. Кравченко // Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 5. – С. 54–61.

26. Петренко, О. Ю. Механізми підтримки соціальних проєктів неприбуткових організацій в Україні / О. Ю. Петренко // Сучасні проблеми управління. – 2022. – Вип. 4. – С. 72–80.

27. Круглик, М. О. Соціальна політика та роль неприбуткових організацій у наданні соціальних послуг / М. О. Круглик // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2020. – № 1. – С. 88–95.

28. Ткаченко, Л. І. Вплив неприбуткових організацій на розвиток соціального захисту в Україні / Л. І. Ткаченко // Соціальна політика: виклики та перспективи. – Київ: Наука, 2018. – С. 132–139.

29. Науменко, І. Г. Волонтерський рух як форма соціального захисту: роль неприбуткових організацій / І. Г. Науменко // Соціальні технології. – 2019. – № 6. – С. 42–49.

30. Державна служба статистики України. Соціальний захист населення України у 2021 році : статистичний збірник. – Київ : Держстат, 2022. – 248 с.

31. ЮНІСЕФ. Вплив неприбуткових організацій на соціальний захист населення в Україні : аналітичний звіт. – Київ : ЮНІСЕФ Україна, 2021. – 58 с.

32. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 15. – С. 60–67.

33. Прес-конференція прем'єр міністра Швеції Й.Перссона // Интерфакс-Украина. — 20 червня 2001 р.

34. Білецький В. «Мозкові центри» в США // Схід. — No 6, 2000.

35. Актуальні проблеми інформаційної безпеки України. Аналітична доповідь Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова // Національна безпека і оборона. — 2001. — No1. — С.25.

36. Постанова Кабінету міністрів України від 10 квітня 2001 р. №345 "Про затвердження плану дій щодо реалізації пріоритетних положень програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2001 році. — Розділ 4.5.

37. Україна на шляху європейської інтеграції: соціологічне опитування УЦЕПД // Національна безпека і оборона. — 2000. — №9. — С.2-14.

38. Степаненко М. Амбіції «мізковиків» і потреби суспільства // Президентський вісник. — 26 травня 2001 р. — с.6.

39. Указ Президента України «Про Громадську раду експертів із внутрішньополітичних питань» від 4 листопада 2000 року №1203/2000.

40. Матеріали Всеукраїнської конференції "Українські мозкові центри та Уряд: ініціатива— діалог— співпраця,

41. Резолюція конференції «мозкових центрів» України «Влада та громадськість: співпраця у прийнятті рішень», 14-15 травня 2001р., м. Київ.

42. Барановський О. Третій сектор і економіка // Український регіональний вісник.— №10.— С.4.

43. Гриценко А. Команда Олександра Разумкова: і влада і країна задихаються без свіжих ідей // Центр Разумкова, 2000.— К.: Заповіт, 2001.— С.12.

44. Костюк С. Неурядові аналітичні центри в контексті реалізації євроінтеграційного курсу України// Схід. — № 5 (42).— 2001.— С. 50-54.

45. Білецький В. С. «Третій сектор»: реалії сьогодення та виклики майбутнього // тези Міжнародної наукової конференції «Громадянське суспільство і соціальні перетворення в Україні». Львів, 13-15 грудня 2001. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.— С.99-102.

46. Воронова О.М., Круглик М.О., Ткаченко Л.І. "Роль громадських організацій у забезпеченні соціальних послуг населенню в Україні." Наукові праці економічного напрямку, 2021 р.

47. Глушков І.В., Савенко Л.О. "Волонтерська діяльність у контексті децентралізації: виклики та перспективи." Соціальна політика України, 2020 р.
48. Науменко І.Г. "Соціальна згуртованість як фактор стійкості громад у постконфліктний період." Журнал соціальних досліджень, 2022 р.
49. Smith J., Johnson L. "The Role of NGOs in Enhancing Social Protection Systems: A Global Perspective." International Journal of Social Policy, 2020.
50. OECD Reports. "The Contribution of Non-Profit Organizations to Social Development in Europe." OECD Publishing, 2021.
51. Постанова Кабінету Міністрів України щодо соціальної політики та ролі неприбуткових організацій у наданні соціальних послуг (відповідно до чинного законодавства).
52. United Nations Development Programme (UNDP). "The Role of Civil Society Organizations in Social Protection in Post-Conflict Regions." UNDP Publications, 2021.
53. Соціальний захист населення: теорія і практика – Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2022.
54. Соціальна політика і соціальний захист в умовах трансформаційної економіки – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021.
55. Еволюція системи соціального забезпечення в Україні – Збірник наукових праць, Київ: НІСД, 2020.
56. Державне управління в сфері соціального захисту: виклики та перспективи – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023.
57. Звіт Міністерства соціальної політики України про реалізацію державних соціальних програм (2022–2023 рр.)
58. Аналітичний звіт про реформу системи соціального захисту в Україні, підготовлений спільно зі Світовим банком
59. Дослідження Європейської комісії щодо порівняльного аналізу систем соціального захисту в країнах Європи та Україні (2022)

60. Еволюція системи соціального забезпечення в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. – Збірник наукових праць. – Київ: НІСД, 2020.

61. Васильченко Л. О. Система соціального захисту населення України: сучасний стан і перспективи розвитку / Л. О. Васильченко. – Київ: Інститут економіки, 2019.

62. Базилевич В. Д., Балабанова Т. В. Соціальна політика в Україні: проблеми та перспективи. – Київ: Знання, 2018.

63. Ukraine Humanitarian Response 2022: Annual Report / United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), 2023.

64. Звіт «Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні» / Міжнародна організація з міграції (МОМ)

65. Державна політика соціального захисту населення в умовах реформування економіки України: Монографія / за ред. О. В. Ткаченко. – Харків: ХНЕУ, 2021.

66. Базилевич В. Д. Соціальна економіка: Навчальний посібник. — Київ: Знання, 2020.

67. Єфименко Т. І. Соціальний захист населення в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. — Київ: НАН України, 2021.

68. Держстат України. Аналітичний огляд стану внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні. — Київ, 2023.

69. Звіт Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні. Соціальні програми та гуманітарна допомога у 2022 році. — Київ: ЧКХ, 2022.

70. Еволюція системи соціального забезпечення в Україні / [Автори] — Збірник наукових праць. — Київ: НІСД, 2020.

71. Міністерство соціальної політики України. Огляд стану реалізації програм соціального захисту та гуманітарної допомоги у 2023 році. — Київ: Мінсоцполітики, 2023.

72. United Nations Development Programme (UNDP). Humanitarian and Social Assistance in Crisis Contexts: The Case of Ukraine. — UNDP, 2023.

73. Дюжина С. М. Відновлення соціальної інфраструктури в умовах воєнного конфлікту. — Харків: ХНЕУ ім. Кузнеця, 2021.
74. Звіт Міжнародної організації з міграції (МОМ). Підтримка інтеграції ВПО у громади України. — Київ: МОМ, 2023.
75. ЮНІСЕФ. Інклюзивна освіта в Україні: виклики та досягнення. — Київ: ЮНІСЕФ, 2022.
76. Огляд становлення і розвитку громадських організацій в Україні, Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, к.е.н., доц. Бурдельна Г.О., Миколаїв 2018
77. Саламатін А. М. Вплив громадянського суспільства на розвиток соціальної політики в Україні / А. М. Саламатін // Соціологія та сучасність. — 2020. — № 5. — С. 12–19.
78. Шумило О. С. Механізми залучення неприбуткових організацій до реалізації соціальних проєктів / О. С. Шумило // Актуальні проблеми державного управління. — 2021. — № 3. — С. 67–73.
79. Іванченко В. М. Трансформація соціальних послуг у контексті розвитку неприбуткового сектору / В. М. Іванченко // Соціальна політика України: виклики і перспективи. — Київ: Науковий світ, 2020. — С. 108–115.
80. Чайковський В. О. Досвід європейських країн у розвитку неприбуткових організацій / В. О. Чайковський // Європейська інтеграція: науковий журнал. — 2019. — № 4. — С. 54–60.
81. Василенко Ю. А. Соціальний капітал і неприбуткові організації в Україні / Ю. А. Василенко // Журнал соціальних досліджень. — 2022. — № 6. — С. 42–49.
82. Європейська комісія. Порівняльний аналіз моделей фінансування неприбуткових організацій у країнах ЄС / Європейська комісія. — Брюссель: 2021.
83. UNHCR. Інтеграція переселенців через діяльність громадських організацій: практичний досвід в Україні / UNHCR. — Київ: UNHCR, 2021.